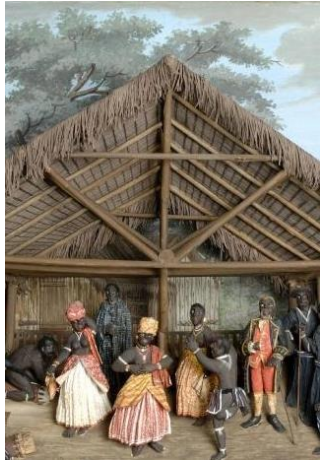

TERUGGAVE VAN 'ROOFKUNST' IN HET JOURNALISTIEKE DISCOURSE

EEN VERGELIJKEND FRAMINGONDERZOEK IN NEDERLANDSE DAGBLADEN

Beeldverantwoording in referenties

Universiteit Utrecht

BEGELEIDING: DRS. EMMELINE BESAMUSCA | TWEEDE LEZER: DR. ELISA CANDIDO
Faculteit der Geesteswetenschappen: Universiteit Utrecht

MARIJN HEIJ (6886213)

Samenvatting

In 2020 is er veel gebeurd waardoor er discussies oplaaiden over onder andere het slavernijverleden, gelijkheid en andere postkoloniale vraagstukken. Zo is er een wereldwijde beweging opgestart rond 'Black Lives Matter', die op 20 juni 2020 ook in Nederland is neergestreken op de Dam (Trouw, 2020). Daarnaast bood onze koning voor het eerst officieel zijn excuses aan voor het koloniale verleden in Indonesië (NOS, 2020) en kreeg er voor het eerst een Surinamer die zich inzette voor de Surinaamse onafhankelijkheid, de schrijver Anton de Kom, een plaats in de officiële geschiedenis van Nederland (Cloin, 2020). Ook in 2020 kwam de Adviescommissie Koloniale Collecties op 7 oktober met een advies aan de Tweede Kamer dat alle in Nederland aanwezige 'roofkunst' zonder voorwaarden terug moet naar het land van herkomst, wanneer dit land hier om vraagt (Kruijt, 2020). Dit onderzoek kijkt naar *hoe* er over roofkunst en koloniale cultuurgoederen en de mogelijke teruggave hiervan wordt gesproken in Nederlandse dagbladen in de periode van 16 oktober 2020, toen de adviescommissie werd opgericht, tot 31 oktober 2020.

De manier waarop Nederlandse kranten een rol spelen in dit maatschappelijk belangrijke thema maakt het onderzoek relevant omdat kranten over het algemeen stellen onafhankelijk en objectief verslag te doen van de actualiteiten. Hierom zijn 39 artikelen uit de dagbladen Algemeen Dagblad, De Telegraaf, NRC Handelsblad, Trouw en de Volkskrant onderworpen aan een handmatige inhoudsanalyse en een framinganalyse (Semetko & Valkenburg; 2000; Van Noije & Wennekers; 2019). Hiermee kon ook wetenschappelijk worden aangetoond of, zoals gezien in eerdere onderzoeken, de kwaliteitskranten (Scholten & Bakker, 2019) NRC Handelsblad, Trouw en de Volkskrant meer frames gebruiken dan de populaire kranten Algemeen Dagblad en De Telegraaf.

Uit het onderzoek bleek dat het onderwerp heel selectief interessant gevonden werd. De artikelen over het onderwerp gingen veelal over het advies van de adviescommissie of deze commissie werd op zijn minst een keer aangehaald. Hiernaast werd er aan het onderwerp enkel aandacht geschonken wanneer er een incident plaatsvond als de bekladding van of de diefstal uit een museum. Hierbij kon worden bevestigd dat de kwaliteitskranten in veel hogere mate gebruik maakten van frames dan de populaire kranten. Hierbij kwam het verantwoordelijkheidsframe het meest voor en Nederland werd 'geframed' als de verantwoordelijke. Het sentiment tegenover teruggave was hierbij bij de kwaliteitskranten ook veel positiever en er werden meer argumenten voor gegeven dan tegen. Bij de populaire kranten was dit precies andersom.

Toekomstig onderzoek zou vooral moeten kijken naar *wat* er wordt gezegd in het journalistieke discours door het uitvoeren van een kritische discoursanalyse. Nu we weten welke frames er worden gebruikt, is het interessant om te kijken hoe dit zich vertaalt in de specifieke inhoud van de artikelen. Ook kan het in zijn algemeenheid interessant zijn om te kijken of de reputatie van de dagbladen rond framing ook geldt wanneer je onderzoek doet naar minder beladen maatschappelijke thema's.

Inhoudsopgave

1. <u>Inleiding</u>	4
2. <u>Context</u>	6
2.1 Actualiteiten	6
2.2 ‘Roofkunst’ en de adviescommissie Koloniale Collecties	6
2.3 Relevantie en onderzoeksvraag	9
3. <u>Theoretisch kader</u>	10
3.1 Journalistieke discourse	10
3.2 Mediabeïnvloeding	10
3.3 Theoretische perspectieven op mediabeïnvloeding	11
3.3.1 Agenda-setting	11
3.3.2 Priming	12
3.3.3 Framing	13
3.3.4 Framinganalyse	14
3.4 Onderzoeksvraag en wetenschappelijke relevantie	15
4. <u>Methode</u>	16
4.1 onderzoeksmateriaal	16
4.1.1 Periode	16
4.1.2 Dagbladen	16
4.2 Analyse	18
4.2.1 Handmatige inhoudsanalyse	18
4.2.2 Sentimentsanalyse	19
4.2.3 Framinganalyse	20
4.2.3.1 Kwantificeren	20
5. <u>Resultaten</u>	22
5.1 Prominentie en frequentie in Nederlandse dagbladen	22
5.1.1 Aantallen	22
5.1.2 Benamingen	22
5.1.3 Positie	22
5.1.4 Data	23
5.2 Thema’s	23
5.2.1 Meest voorkomende thema’s	23

5.2.2 Verschillen per ‘soort’ dagblad	25
5.3 Framing	26
5.3.1 Generieke frames	26
5.3.2 Issue specifieke frames	29
6. <u>Discussie</u>	30
6.1 De selectieve agenda	30
6.2 ‘We willen zo graag’	31
6.3 Het discourse geframed	33
7. <u>Conclusie</u>	35
7.1 De hoofdvraag beantwoord	35
7.2 Beperkingen en aanbevelingen	36
<u>Referenties</u>	38
<u>Bijlagen</u>	40

1. Inleiding

Nederland heeft te maken met een lange en beruchte koloniale geschiedenis. Het heeft het land veel rijkdom opgeleverd, maar anno 2020 laaide de discussie over deze rijkdom steeds vaker op. De inwoners van Nederland wiens voorouders afkomstig zijn uit deze voormalige koloniën zijn tegenwoordig volwaardige inwoners van Nederland en plaatsen nu eerder niet genoemde kanttekeningen bij deze verworven rijkdom.

In Nederland werd de periode van de voormalige koloniën in de geschiedenisboeken altijd aangeduid met ‘De Gouden Eeuw’. Deze term ligt heden ten dage onder vuur, want is een eeuw waarin Nederland ook floreerde in slavenhandel, moord op tot slaaf gemaakte bevolkingsgroepen en uitbuiting wel zo ‘goud’. Ja, zeggen sommigen. Nee, zeggen diegenen die de gruwelijkheden van die periode niet in een andere context willen zien. Volgens Raben (2019) is een officiële ‘schuldbekentenis’ in Nederland nog altijd niet breed gedeeld en heeft deze ook van officiële instanties lang op zich moeten laten wachten.

Een tegenwoordig vaak genoemde kwestie rond dit koloniale verleden is de vraag of de meegenomen culturele goederen uit de voormalige koloniën naar Nederland al dan niet op een rechtmatige manier zijn verkregen. En wanneer dit niet het geval blijkt, of deze teruggegeven moeten worden aan het land van herkomst. In de media wordt hierbij vaak gesproken van ‘roofkunst’. Deze term zal voor het gemak worden aangehouden tijdens het schrijven van dit onderzoek. De term moet echter wel worden geproblematiseerd omdat er hierbij al vanuit wordt gegaan dat deze goederen, zoals de kunst in verschillende Nederlandse musea, onrechtmatig verkregen zijn en zijn ‘weggeroofd’ van de plaatselijke bevolking. De term wordt binnen dit onderzoek gebruikt om een eenduidige term te kunnen gebruiken, maar betekent hierdoor niet automatisch dat er ook vanuit wordt gegaan dat deze goederen ook daadwerkelijk zijn geroofd.

Een feit is dat Nederlandse musea vol hangen met dergelijke ‘roofkunst.’ Vooral het Tropenmuseum in Amsterdam en het Afrikamuseum in Berg & Dal liggen betreft hun collectie nogal eens onder vuur. In 2020 is er veel over deze onderwerpen gesproken en geschreven. Dit heeft te maken met verschillende gebeurtenissen. Van de eerste officiële excuses voor het koloniale geweld van Nederland naar Indonesië (Trouw, 2019) in maart 2020 uit de mond van koning Willem-Alexander tot het breed gedeelde advies van een aangestelde commissie dat de ‘roofkunst’ zal moeten worden teruggegeven aan de rechtmatige eigenaar in Oktober 2020 (Kruijt, 2020). Een bredere uiteenzetting van deze relevante gebeurtenissen vindt u terug in het hoofdstuk ‘Context’. Interessant om te onderzoeken is tot welke perspectieven deze gebeurtenissen leiden in het journalistieke discours in Nederland. Hoe kijkt de journalistiek aan tegen het vraagstuk rond de ‘roofkunst’? Maar vooral *hoe* wordt er in de Nederlandse dagbladen gesproken over het onderwerp?

Binnen dit onderzoek wordt er gekeken naar welke perspectieven zich voordoen in het journalistieke discours omtrent dit onderwerp in Nederland. Hierbij zal worden gekeken naar de vijf populairste dagbladen. Rond bovengenoemde en enkele andere gebeurtenissen is in de kranten veel geschreven over mogelijke restitutie van deze goederen, waardoor een vergelijkend onderzoek goed uitvoerbaar is binnen de geplande periode. In het vervolg van dit onderzoek volgt na de inleiding een hoofdstuk Context, waarin de actualiteiten en relevante gebeurtenissen rond dit onderwerp worden beschreven. Hierbinnen zijn ook de maatschappelijke relevantie en de onderzoeksvraag te vinden. Vervolgens volgt een conceptueel raamwerk, het theoretisch kader waarin de verschillende concepten en begrippen breder worden uitgelegd. Het hoofdstuk Methode vertelt vervolgens op welke manier het onderzoek is uitgevoerd. En de hoofdstukken Resultaten, Discussie en Conclusie laten respectievelijk zien wat er uit dit onderzoek is gekomen en hoe dit kan worden gezien. Ook worden er aan het eind nog beperkingen van het onderzoek en aanbevelingen voor vervolgonderzoek meegegeven.

2. Context

Om de gevoeligheid en de relevantie van het onderwerp beter te begrijpen kijkt dit hoofdstuk naar verschillende actualiteiten in Nederland in 2020. Met als belangrijkste actualiteit de oprichting van de adviescommissie Koloniale Collecties, vanuit wiens advies veel publiciteit rond het vraagstuk van dit onderzoek is ontstaan.

2.1 Actualiteiten

Het jaar 2020 was een jaar waarin vele gebeurtenissen ervoor zorgden dat de discussie rond de teruggave van koloniale roofkunst, maar in bredere zin ook de discussie rond racisme, het slavernijverleden en andere postkoloniale vraagstukken weer werden aangewakkerd. Deze gebeurtenissen maken het interessant om juist in deze periode een onderzoek te doen naar dit onderwerp. De meest relevante gebeurtenissen van het jaar 2020, die de periode die is gekozen voor het uitvoeren van dit onderzoek relevant maken, zijn hieronder in chronologische volgorde uiteengezet:

In oktober 2019 werd de Adviescommissie ‘Nationaal Beleidskader Koloniale Collecties’ opgericht. Deze commissie, onder leiding van minister Ingrid van Engelshoven, moest de collecties in Nederlandse musea onderzoeken en besluiten wat er moest gebeuren met de (al dan niet) aanwezige roofkunst. In 2020 kwam deze commissie met een adviesrapport welke diende als advies aan de Tweede Kamer.

Op 15 maart 2020 werd er voor het eerst vanaf het allerhoogste niveau namens Nederland excuses aangeboden aan Indonesië voor het geweld dat er heeft plaatsgevonden tijdens de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd tussen 1945 en 1949 (NOS, 2020). Koning Willem-Alexander deed dit tijdens zijn staatsbezoek aan Indonesië op nationale televisie. Het was de eerste keer dat er vanuit Nederland officiële excuses zo expliciet werden aangeboden. Deze excuses zorgden voor veel vragen over wat deze spijtbetuiging nou concreet betekende. Waren de excuses genoeg of moet er ook in bijvoorbeeld geld of spullen worden gecompenseerd?

Op 1 juni 2020 werd er naar aanleiding van de dood van George Floyd in Amerika door een agent en het geweld tegen zwarte mensen door de politie in zijn algemeenheid een demonstratie georganiseerd op de Dam in bredere context tegen racisme. Black Lives Matter (Trouw, 2020). De demonstratie liet zien dat er ook in Nederland nog een groot sentiment is onder een grote groep mensen waarbij ongelijkheid tussen zwart en wit een centrale rol speelt. De demonstratie en de daarbij horende boodschap klonk lang door in onder andere de mediawereld, social media en bij veel sportwedstrijden werd hierbij stilgestaan.

Op 13 juni 2020 werd het Tropenmuseum met verf beklad door de activistengroep Helden van Toen, als protest tegen het niet teruggeven van koloniaal roofgoed (De Zwaan, 2020). De groep Helden van Toen was al vaker in het beeld geweest met het bekladden van verschillende beelden van ‘Nederlandse

zeehelden' en het beeld van Pim Fortuyn in Rotterdam, wie zij beschouwen als een racist door er de leus 'geef racisme geen eerbetoon' op te kladden.

Op 23 juni 2020 werd de Canon van Nederland, een overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen en personen uit de vaderlandse geschiedenis, aangepast. Hierbij werd Anton de Kom toegevoegd (Cloin, 2020). Anton de Kom (1898-1945) was een schrijver, activist en vrijheidsstrijder uit Suriname. In 1934 publiceerde hij zijn spraakmakende boek 'Wij slaven van Suriname', een aanklacht tegen racisme, uitbuiting en koloniale overheersing. Hij werd eerst vaak gezien als een vijand van de staat, maar met de toetreding tot de canon is zijn populariteit nu groter dan ooit. Dit kan ook worden gezien als een eerste erkenning van het leed uit die periode.

Op 11 september 2020 stelen Frans-Afrikaanse activisten een beeld uit het Afrikamuseum in Berg & Dal dat volgens hen 'aan alle Afrikanen toebehoort'. De groep, Unité, Dignité, Courage, onder leiding van Emery Mwazulu Diyabanza, had eerder al in verschillende musea in België en Frankrijk toegeslagen, en stelt dat hij enkel 'terugbrengt wat aan de Afrikaanse bevolking toebehoort'. Hij werd voor deze daad aangehouden en is in afwachting van een rechtszaak.

Uiteindelijk volgt op 7 oktober 2020 het advies van de adviescommissie Koloniale Collecties. De commissie besluit dat al het in Nederland aanwezige 'roofgoed' zonder beding terug moet naar het land van herkomst (Kruijt, 2020), wanneer het land van herkomst hierom vraagt. Hierop wordt veelal positief gereageerd door de betrokken partijen.

2.2 'Roofkunst' en de adviescommissie 'Nationaal Beleidskader Koloniale Collecties'

In het rapport wordt vooral de nadruk gelegd op 'roofkunst' of koloniale cultuurgoederen afkomstig uit de voormalige koloniën Suriname en Indonesië en het Caribisch gebied. Binnen deze perioden van koloniale overheersing heeft er veel geweld plaatsgevonden, waarbij er gezegd wordt dat er vele kunstschaten en/of culturele artefacten door de kolonisten zijn buitgemaakt. Dit wordt dan 'roofkunst' genoemd. Echter is het ook mogelijk dat er kunst of culturele artefacten op een rechtmatige manier zijn gekocht of verkregen door de kolonisten en / of VOC-bewindslieden en medewerkers. Veel van deze kunst, al dan niet geroofd, is terechtgekomen op Nederlandse bodem. In musea, of bij mensen thuis. Door dit vraagstuk moet de term 'roofkunst', zoals vermeld in de inleiding, worden geproblematiseerd. Wat is roofkunst eigenlijk?

Voor onder andere de beantwoording van deze vraag en om een beter inzicht te krijgen in de aanwezige 'roofkunst' in Nederland, wordt op verzoek van minister Ingrid van Engelshoven in oktober 2019 de Adviescommissie 'Nationaal Beleidskader Koloniale Collecties' opgericht. Zij geeft de tweede kamer te kennen dat zij eind 2020 een beleidsvisie te willen vaststellen voor de teruggave van 'Koloniale cultuurgoederen'. In het gehele rapport wordt gesproken van 'Koloniale cultuurgoederen' of 'buitgemaakte cultuurgoederen'. In het rapport van de Raad voor Cultuur (2020) stelt zij dat hoewel

musea bijna altijd de beheerders zijn van deze koloniale cultuurgoederen en ook opvattingen hebben over hoe hier mee om moet worden gegaan, de eigenaar van deze goederen meestal de staat, universiteiten, andere overheden, stichtingen of particulieren zijn. Wanneer deze goederen eigendom zijn van de staat, beslist de minister hoe er met deze goederen om moet worden gegaan. Ook beslist de minister in dit geval dus of deze goederen moeten worden teruggegeven.

Het advies van de commissie zal gaan over collecties en cultuurgoederen die zijn verkregen in de periode dat de eerste Nederlandse schepen richting Azië vertrokken aan het begin van de zeventiende eeuw en 1975, het jaar dat Suriname officieel een onafhankelijke republiek werd. Alhoewel goederen van over de hele wereld mee zijn genomen, focust het advies zich op de goederen die zijn verkregen uit voormalig Nederlands-Indië, Suriname en het Caribisch gebied. De collecties in Nederlandse musea bestaan uit een grote verscheidenheid aan cultuurgoederen. Hierbij worden niet alleen kunstobjecten bedoelt, maar ook religieuze artefacten, historische objecten, natuurhistorische objecten, gebruiksvoorwerpen en sieraden. In totaal gaat het om honderdduizenden objecten verdeeld over een grote verscheidenheid aan musea. De grootste collecties zijn te vinden in het Nationaal Museum van Wereldculturen, Museum Bronbeek en Het Rijksmuseum. Maar ook veel kleinere musea hebben koloniale collecties met enkele van deze goederen. Deze musea hebben allemaal aangegeven dat zij weten dat er goederen tussen zitten die niet met instemming van de eigenaar zijn meegenomen, maar dat er over de herkomst hiervan simpelweg veel onwetendheid bestaat.

Met dit adviesrapport heeft de minister twee ambities. Ten eerste wil zij dat de collecties opnieuw worden beoordeeld en dat alle verhalen rondom deze goederen in de musea worden verteld. Een tweede, en voor dit onderzoek meer van belang zijnde ambitie, is de ontwikkeling van een nationaal beleidskader voor de omgang van collecties met een koloniale context waarbij er wordt gekeken naar coöperatief herkomstonderzoek van deze koloniale cultuurgoederen en het ontwerpen van een zorgvuldige procedure wanneer deze musea of de staat een teruggaveverzoek ontvangen. Hierbij moet vooral worden gekeken naar de goederen waarvan wordt vermoed of vaststaat dat deze onvrijwillig van de rechtmatige eigenaar ontnomen zijn. In dit geval betekent dat roofkunst in plaats van koloniale cultuurgoederen.

De commissie heeft getracht de gehele collectie die te vinden is in Nederlandse musea te labelen met een status. Er moet namelijk wel een verschil worden gemaakt tussen de wijze waarop de goederen zijn verkregen. Een goed dat is geroofd, vraagt om een andere behandeling van een teruggaveverzoek van een goed dat is verkregen door een schenking of dat door de Nederlandse staat is aangekocht. Het rapport geeft enkele voorbeelden van roofgoederen die aanwezig zijn in Nederland en die zijn gelabeld met 'roofkunst', 'meegenomen in koloniale context' of 'onbekend'.

In het verleden zijn er al vaker pogingen gedaan om roofkunst of koloniale cultuurgoederen terug te geven aan de landen van herkomst. Nog nooit eerder is er echter een nationaal teruggavebeleid geweest waarbij werd samengewerkt met de herkomstlanden. De betrokken partijen en gesprekspartners van de

commissie uit deze herkomstlanden zijn blij met het rapport en geven aan dat zij graag willen samenwerken. Zij geven allen aan dat zij het belangrijk vinden dat zij de koloniale geschiedenis kunnen vertellen in hun musea, onder andere ook met de producten die nu nog in Nederland zijn. Er zijn echter ook moeilijkheden. De museale infrastructuur is nog niet op orde, waardoor deze landen nog niet in staat zijn om deze koloniale cultuurgoederen nu al te ontvangen. Ook hebben de huidige medewerkers van het museum nog te weinig kennis over de opslag en het onderhoud van deze stukken. De gesprekspartners pleiten voor een structurele samenwerking met Nederland om deze infrastructuur te verbeteren en mogelijkheden voor de medewerkers van musea om in Nederland te studeren en stage te lopen bij de musea. Indonesië pleit ook voor gezamenlijk wetenschappelijk herkomstonderzoek in de toekomst.

Het adviesrapport bepleit een courante omgang met teruggaveverzoeken en een meewerkende houding van de Nederlandse staat en de Nederlandse musea. Anders dan in een aantal andere Europese landen het geval is, verzet de Nederlandse wet zich niet tegen teruggave door de staat van koloniale cultuurgoederen aan herkomstlanden. Naast Nederland zijn er ook verschillende andere Europese mogelijkheden met een koloniaal verleden die elk ook spelen met dit vraagstuk.

2.3 Relevantie en onderzoeksvraag

Deze actualiteiten en het advies van de adviescommissie zorgen ervoor dat het interessant onderzoek te doen naar *hoe* er op dit moment over dit onderwerp wordt geschreven in de Nederlandse dagbladen. Het is maatschappelijk relevant om nieuwe inzichten te krijgen in de vraag *hoe* er wordt geschreven omtrent dit onderwerp omdat de kranten bij zo'n actueel en beladen maatschappelijk thema niet enkel berichtgevers zijn, maar ook deelnemers aan het discours. Vooral de zogenoemde 'kwaliteitskranten' zeggen te staan voor kwaliteit en objectiviteit, zij berichten over de discussies en actualiteiten die spelen. Dit onderzoek kan laten zien in hoeverre zij niet alleen de berichtgever, maar ook de opiniemakers zijn. Het bewustzijn van de mogelijke rol van deze kranten rond dit thema, is daardoor de maatschappelijke relevantie binnen dit onderzoek.

Hierbij wordt er binnen dit onderzoek gekeken naar hoe er over dit onderwerp wordt geschreven in het journalistieke discours in Nederland. Nu dit allemaal bekend is wordt uitgezocht hoe het journalistieke discours deze discussie vormgeeft en hiervoor is de volgende onderzoeksvraag opgesteld:

“Hoe wordt er in het journalistieke discours geschreven over de in Nederland aanwezige koloniale roofkunst en cultuurgoederen in de vijf meest gelezen landelijke dagbladen?”

3. Theoretisch kader

Om te kijken *hoe* er binnen dit journalistieke discours wordt geschreven over het onderwerp, worden er binnen dit theoretisch kader drie mediabeïnvloedingsperspectieven beschreven, welke later zullen worden onderzocht.

3.1 Journalistieke discourse

De term discours wordt per stroming verschillend omschreven. Goddard (2017) stelt dat al deze omschrijvingen, zowel in alledaagse praktijk als in gespecialiseerde vakgebieden, overeenkomen in het feit dat zij stellen dat discourses uitdrukkingen van ideeën zijn die iemand de wereld inbrengt. In andere woorden: Alles wat over een bepaald onderwerp wordt gezegd en geschreven. Journalistieke discours, is alles wat over een bepaald onderwerp wordt geschreven in de media. Bednarek & Caple (2012) stellen dat journalistieke discours begint zodra wij onze televisie of radio aanzetten, de krant openen of internet opstarten.

Bednarek & Caple (2012) vinden het belangrijk dat journalistiek & discours vooral samen worden gezien. Hoe wordt nieuws ‘gecreëerd’ door tekst en beeld en waarom is het belangrijk dat dit wordt onderzocht? Zij geven drie belangrijke redenen voor dit belang. (1) Er is heel veel nieuws, (2) het is gemakkelijk te verzamelen en (3) als belangrijkste reden, we spenderen zo veel van onze tijd in het consumeren van het nieuws, dat het een enorm potentieel heeft onze gedachtegang te beïnvloeden. Bij de constructie van nieuws kunnen problemen ontstaan die leiden tot de beeldvorming van de ontvangende groep. Het eerste is perspectief. Sanders & Redeker (1993) stellen dat discours vaak wordt gepresenteerd vanuit een subjectief oogpunt. Namelijk, het perspectief van de schrijver of spreker. Dit maakt perspectief in discours de introductie van een subjectief oogpunt, waardoor de geldigheid van de gepresenteerde informatie beperkt is, omdat deze is gegeven vanuit het standpunt van een bepaalde persoon binnen dit discours. Het perspectief van een persoon is opgebouwd uit eigen kennis en standpunten, deze kennis en standpunten creëren in het nieuws dus een beeld op de werkelijkheid.

3.2 Mediabeïnvloeding

Mediaboodschappen hebben invloed op het perspectief van een persoon op een bepaald thema of bepaalde personen. In vroeger onderzoek van Laswell werd ervan uit gegaan dat mediaboodschappen zo sterk waren dat er sprake was van rechtstreekse beïnvloeding van het ontvangende publiek. Hier werd echter geen rekening gehouden met individualiteit van de burger en het ondermijnen van het gezag, die de mediaboodschappen uitzond. Al in 1960 werd er in onderzoek mediaonderzoek van Campbell (1960) al rekening gehouden met de individualiteit of de weerstand van individuele lezers. Klapper (1960) stelde rond die tijd ook dat media bestaande opvattingen van individuen hooguit konden versterken, maar niet konden bepalen. Hierbij werd er vooral uitgegaan van een propaganderende manier van nieuwsverspreiding door een overheid. Hierbij moet worden afgevraagd of in deze tijd van sociale media

en blogs, waarin iedere persoon de mogelijkheid heeft nieuws voor een doelgroep te creëren, de totstandkoming van meningen alleen nog voortkomt uit nieuws waarop de overheid al dan niet invloed zou hebben. Vanaf de jaren 80 heeft het mediaonderzoek dan ook een andere wending genomen. Hierbij werd er meer rekening gehouden met de omgeving waarin iemand nieuws consumeerde. Er werd niet meer alleen gekeken naar de media-inhoud en consumptie maar ook naar het individu achter de consumptie en zijn of haar sociale omgeving. Beide hebben namelijk effect op de selectie van nieuws bij individuen. Dit verklaart ook waarom de beïnvloeding bij het ene individu, vele malen sterker is dan bij het andere individu. Hierbij werd er meer gekeken naar het selectief selecteren en dus de ‘selectieve effecten op dit individu’.

3.3 Theoretische perspectieven op mediabeïnvloeding

Binnen mediaonderzoek naar selectieve effecten staan er de laatste jaren drie theorieën centraal; *agenda-setting*, *priming* & *framing* (Scheufele & Tewksbury, 2007). Alle drie de theorieën zullen hieronder kort worden toegelicht. In paragraaf 3.3.4 wordt toegelicht hoe deze drie theorieën met elkaar zijn verbonden en hoe deze in combinatie met elkaar moeten worden gezien.

3.3.1 Agenda-setting

Agenda setting is volgens McCombs & Stroud (2014) de mogelijkheid voor nieuwsmedia om bepaalde onderwerpen binnen de publieke agenda belangrijk of minder belangrijk te maken, naargelang er veel of weinig aandacht aan te besteden. De kwantiteit waarmee over een bepaald onderwerp wordt gecommuniceerd is volgens Schaufele & Tewksbury (2007) van belang omdat dit onder andere bepaalt of de lezer besluit dat het onderwerp relevant genoeg is om er een mening over te vormen. Ook kan de media bepalen vanuit welke invalshoek en welke specifieke aspecten van het nieuws er worden belicht. Dearing & Rogers (1988) beschreven agenda setting als de manier waarop de media de kijkers en/of luisteraars proberen te beïnvloeden en een hiërarchie proberen te bewerkstelligen in de nieuwsprevalentie. Dearing & Rogers (1988) laten zien dat er drie factoren zijn die invloed hebben op agenda setting; (1) de politieke agenda, (2) de media agenda en (3) de publieksagenda. Hun onderzoek heeft aangetoond dat hetgeen de media besluiten te communiceren wordt beïnvloed door deze drie factoren. De politieke agenda is bijvoorbeeld de manier waarop de politieke elite aankijkt tegen een kwestie. Moeten zij in de berichtgeving hierin worden ondersteund of niet? Met de publieksagenda worden de persoonlijke, religieuze en culturele waarden van de lezersgroep bedoeld. In plaats van het brengen van objectief nieuws, neigen journalisten er vaak naar om nieuws te maken dat tegoeed doet aan de behoeften van de lezer. Van Noije & Wennekers (2019) stellen dat agenda setting gaat om het gemak waarmee mensen toegang vinden tot de informatie uit hun geheugen. Dit cognitieve proces heet *accessibility*. Het proces van *accessibility* gaat er van uit dat wanneer een bepaald nieuwsitem of een bepaald onderwerp frequenter en prominenter in het nieuws wordt gebracht, hoe eerder bepaalde gedachten over dit onderwerp naar boven komen in het hoofd van het lezend publiek. Dit kan er dus

voor zorgen dat wanneer bepaalde invalshoeken van het onderwerp rond de teruggave van roofkunst frequenter en meer prominent worden behandeld, de algemene tendens in de samenleving over dit onderwerp zich hieraan aanpast. Toch is het niet zo dat met agenda setting een volledige maatschappelijke opinie kan worden gevormd. Mensen nemen berichtgeving uit de verschillende agenda's niet zomaar over, maar selecteren wederom wat voor hen interessant is vanuit persoonlijke interesse, motivatie en kennisbehoefte (Ball-Rokeach & De Fleur, 1976) en bepalen mensen hun mening ook door onder andere eigen ervaringen en gebeurtenissen. De agenda setting theorie is echter wel effectiever wanneer iemand beschikt over minder alternatieve berichtgeving (Zucker, 1978).

Waarbij het tot nu toe genoemde onderzoek zich vooral richt op de *accessibility* van nieuws rond agenda setting richt een recent onderzoek van Guo et al (2012) zich op een nieuw niveau van agenda setting. Network agenda setting. Hierbij is er niet alleen aandacht voor de verschillende thema's en de kenmerken van deze thema's in het nieuws, maar ook wordt er gekeken of media-aandacht ervoor zorgt dat relaties tussen deze thema's en zijn kenmerken vaker in samenhang op de publieke agenda voorkomen.

Om te kijken in welke mate agenda setting voorkomt in het samengestelde corpus is de volgende deelvraag geformuleerd:

1: "Hoe frequent en prominent wordt er in de grootste dagbladen in Nederland gesproken over roofkunst en koloniale cultuurgoederen?"

3.3.2. Priming

Een theorie die hetzelfde fenomeen onderstreept is *priming*. Straubhaar et al. (2017) beschrijven priming als een proces waarbij de berichtgeving van media stimuleert dat mensen die deze berichtgeving ontvangen de gedachten die ze uit deze berichtgeving halen aan het onderwerp koppelen. Een bepaalde invalshoek in berichtgeving zorgt er dus voor dat deze invalshoek door de ontvangende persoon aan het onderwerp uit het nieuwsitem wordt gekoppeld. Priming wordt vaak gezien als een verlengstuk van agenda setting. Hiervoor worden twee redenen gegeven. Hastie & Park (1986) stellen dat beide theorieën uitgaan van het geheugen van het publiek en de manier waarop zij informatie verwerken. Deze theorieën gaan er beiden vanuit dat mensen hun mening vooral baseren op datgene dat het meest voor de hand ligt, of waarmee zij het vaakst zijn geconfronteerd. Hoe frequenter iets onder de aandacht van een persoon komt, hoe eerder zij dit zullen reproduceren. De andere reden die wordt gegeven voor de koppeling van agenda setting en priming is het feit dat wanneer bepaalde onderwerpen toegankelijker zijn voor mensen (agenda setting), media voor bepaalde invalshoeken kunnen kiezen om zo de informatie verwerking van het publiek te beïnvloeden (priming).

Nu we dit weten over priming, zal de volgende deelvraag worden onderzocht:

2: “Welke focus wordt er in de landelijke dagbladen op roofkunst en koloniale cultuurgoederen gelegd en op welke manier wordt dit weergegeven?”

3.3.3. Framing

Een derde theorie die invloed heeft op de manier waarop nieuws wordt ontvangen is *framing*. Framing onderscheidt zich van agenda setting en priming omdat framing meer gericht is op de manier waarop het nieuws wordt vormgegeven en hoe dit kan worden begrepen door het publiek, dan de manier waarop het toegankelijk is gemaakt voor het publiek. Goffman (1974) stelt dat dergelijke frames noodzakelijk zijn voor mensen om de complexe wereld om hen heen te begrijpen. Mensen passen dergelijke frames dus ook zelf toe. Framing is de manier waarop journalisten hun boodschappen selecteren en vormgeven (Entmann, 1993). Dit vindt niet enkel plaats omdat journalisten de gedachtegang van mensen in een bepaalde hoek willen sturen. Frames dienen er dus voor om bepaalde complexe thema's begrijpelijker te maken. Ze zorgen ze er dus voor dat bepaalde gedachtes over bepaalde thema's worden beïnvloed. Zo hebben bijvoorbeeld externe factoren (publiek, human interest, belangen) van de mediaorganisatie die het nieuws verspreidt mogelijk invloed op het gekozen frame. Ook de politieke agenda van de afzender kan het gekozen frame beïnvloeden. Wanneer binnen het thema van roofkunst in Nederland en Vlaanderen, veelal wordt geschreven over de gruwelijkheden die destijds hebben plaatsgevonden, zal de algemene tendens in de samenleving zijn dat deze kunst moet worden teruggegeven. Wanneer het andersom is, zal men over het algemeen vinden dat de kunst hier moet blijven.

Framing verschilt van agenda setting en priming op een aantal aspecten. De effecten van agenda setting en priming zijn vooral gebaseerd op de toegankelijkheid (*accessibility*) van nieuwsberichten. De effecten van framing zijn daarentegen gebaseerd op de bewuste interpretatie via evaluatie van de toepasbaarheid en de juistheid van gekregen informatie (Van Noije & Wennekers, 2019). Scheufele & Tewksbury (2007) stellen dat individuele ontvangers de informatie beoordelen op deze toepasbaarheid en juistheid op basis van hun eigen kennis en ervaringen. Framing zorgt er dus voor dat individuen hun eigen overwegingen en kennis mogelijk heroverwegen, waardoor hun attitude over een bepaald onderwerp kan veranderen (Lecheler & De Vreese, 2011). Er wordt over het algemeen aangenomen dat de effecten van framing hierdoor langer aanhouden dan die van agenda setting en priming, omdat er een verandering in denkwijze plaatsvindt. Hierdoor zullen ook toekomstige nieuwsberichten volgens deze denkwijze worden beoordeeld. Mensen zullen hierbij hun eigen denkpatroon bevestigd krijgen en eerder overtuigd raken.

3.3.4. Framinganalyse

De drie genoemde modellen; priming, agenda setting en framing, zijn volgens Scheufele & Tewksbury (2007) op een bepaalde manier met elkaar verbonden. In elk van deze drie theorieën staan informatieverwerkingsprocessen centraal, waarbij media-effecten optreden waar communicatie de beschikbaarheid (availability), toegankelijkheid (accessibility), de relevantie (applicability) en juistheid (appropriateness) van informatie bij ontvangers beïnvloedt. Om het verband tussen deze modellen te zien moet er worden gekeken naar (1) hoe het nieuws wordt gecreëerd, (2) hoe het wordt verwerkt en (3) hoe de effecten hiervan tot uiting komen. Om te kijken welke frames er binnen bepaalde nieuwsberichten worden gebruikt kan er gebruik worden gemaakt van een framinganalyse. Binnen dit onderzoek zal er gebruik worden gemaakt van de framing analyse gebaseerd op het onderzoek van Semetko & Valkenburg (2000). Zij deden onderzoek naar de meest gebruikte frames in het Nederlandse nieuws. Hierbij identificeerden zij vijf ‘generieke’ nieuwsframes; het conflictframe, het human interest frame, het economische gevolgenframe, het moraliteitsframe en het verantwoordelijkheidsframe.

- Het conflictframe legt het accent op onenigheid tussen individuen, groepen of instituten. Complexe kwesties worden hierbij vaak gereduceerd tot simpele thema’s van strijd.
- Het human interestframe geeft een verpersoonlijking van de kwestie door er een persoonlijk verhaal van een individu of groep aan te koppelen
- Het economische frame benadert de kwestie vanuit een financieel of economisch oogpunt
- Het moraliteitsframe kijkt of er een morele boodschap aan het verhaal of de kwestie wordt gekoppeld.
- Het verantwoordelijkheidsframe, ten slotte, representeert een kwestie op zo’n manier dat de oorzaak of de oplossing van het probleem kan worden gezocht bij een individu, groep of instituut.

Naast deze generieke frames heeft de onderzoeker de mogelijkheid om ‘issue specifieke frames’ te onderscheiden, die meer gerelateerd zijn aan het betreffende onderwerp (De Vreese, 2012). Hierover meer in de Methode sectie van dit onderzoek. Deze informatie over framing heeft ten slotte nog geleid tot de formulering van de laatste twee deelvragen:

3: *“Welke frames komen voor in landelijke dagbladen omtrent het onderwerp teruggave roofkunst?”*

4: *“Verschilt (en zo ja, in welke mate) het gebruik van frames, agenda setting & priming binnen de verschillende Nederlandse dagbladen in 2020?”*

De gebruikte frames geven het bepaalde oogpunt of perspectief waaruit de schrijver van de tekst heeft geschreven. De gebruikte frames kunnen aantonen welk perspectief de schrijver, of de krant waarvoor deze schrijft, heeft. Door het doen van een framinganalyse kunnen de gebruikte frames, en daarmee de verschillende perspectieven bij de verschillende kranten worden blootgelegd.

3.4 Onderzoeksvraag en wetenschappelijke relevantie

Met de framinganalyse zoals uitgelegd in de vorige paragraaf wordt er antwoord gegeven op de in het hoofdstuk Context eerder genoemde onderzoeksvraag:

“Hoe wordt er in het journalistieke discours geschreven over de in Nederland aanwezige koloniale roofkunst en cultuurgoederen in de vijf meest gelezen landelijke dagbladen?”

Met de kennis uit dit theoretisch kader wordt er binnen dit onderzoek gebruik gemaakt van de vier eerder genoemde deelvragen, om de hoofdvraag specifiek te kunnen onderzoeken. Deze deelvragen zijn hieronder nogmaals chronologisch te vinden:

1: *“Hoe frequent en prominent wordt er in de grootste dagbladen in Nederland gesproken over roofkunst en koloniale cultuurgoederen?”*

2: *“Welke focus wordt er in de landelijke dagbladen op roofkunst en koloniale cultuurgoederen gelegd en op welke manier wordt dit weergegeven?”*

3: *“Welke frames komen voor in landelijke dagbladen omtrent het onderwerp teruggave roofkunst?”*

4: *“Verschilt (en zo ja, in welke mate) het gebruik van frames, agenda setting & priming binnen de verschillende Nederlandse dagbladen in 2020?”*

Het is wetenschappelijk relevant om dit onderzoek uit te voeren, omdat er naast een hedendaags actueel thema ook breder wordt gekeken naar verschillende frames binnen verschillende Nederlandse dagbladen. Te weten: de Volkskrant, De Telegraaf, NRC Handelsblad, Algemeen Dagblad en De Telegraaf. Deze kranten hebben allen al hun eigen ‘reputatie’ en het is binnen dit onderzoek interessant om te kijken of zij omtrent dit specifieke onderwerp schrijven naar hun reputatie en wat de verschillen hierin zijn tussen de verschillende kranten. Eerder onderzoek van onder andere Semetko & Valkenburg (2000) liet al zien dat specifieke kranten vaak hetzelfde gedrag rond framing vertonen bij verschillende onderwerpen. De Telegraaf gebruikt bijvoorbeeld over het algemeen een stuk minder frames dan de ‘kwaliteitskranten’ NRC Handelsblad, Trouw en de Volkskrant. Dit onderzoek is wetenschappelijk relevant omdat het nogmaals kan testen of bevestigen of deze reputatie van framing bij de verschillende dagbladen ook voor dit thema geldt.

4. Methode

In dit hoofdstuk zijn twee verschillende onderdelen te onderscheiden. Allereerst worden hier de eigenschappen en de totstandkoming van het corpus besproken in de paragrafen ‘Onderzoeksmateriaal’, in het hoofdstuk ‘Analyse’ wordt vervolgens besproken hoe dit corpus is onderzocht.

4.1 Onderzoeksmateriaal

4.1.1 Periode

Zoals bekend wordt er binnen dit onderzoek gekeken naar het journalistieke discours rond het teruggavebeleid van Nederland omtrent koloniale roofkunst en cultuurgoederen in de vijf meest gelezen landelijke dagbladen. Hierbij is gekeken naar krantenartikelen omtrent dit onderwerp die zijn verschenen in de periode tussen 16 oktober 2019 en 31 oktober 2020. Op 16 oktober 2020 werd de adviescommissie ‘Nationaal Beleidskader Koloniale Collecties’ opgericht, naar aanleiding van het verzoek hiertoe door minister van Cultuur, Onderwijs en Wetenschap Ingrid van Engelshoven. Op 7 oktober 2020 kwam deze adviescommissie met een adviesrapport aan de Tweede Kamer namens de Raad van Cultuur. Uit dit advies bleek dat de roofkunst of koloniale cultuurgoederen, na grondig herkomstonderzoek, zonder protest moet worden teruggegeven aan de herkomstlanden. In de nasleep van dit rapport is hierover veel geschreven in de media. Hierdoor is besloten om de einddatum van de tijdsperiode door te trekken tot het einde van deze betreffende maand, namelijk 31 oktober 2020. De periode tussen beide data is interessant om te onderzoeken, omdat er in de tussentijd veel is gebeurd omtrent dit onderwerp, zoals terug te zien is in de paragraaf ‘Actualiteiten’ in het hoofdstuk ‘Context’.

4.1.2 Dagbladen

Binnen dit onderzoek worden de vijf meest gelezen landelijke dagbladen van 2020 in Nederland meegenomen. Dit zijn De Telegraaf, Algemeen Dagblad, NRC Handelsblad, de Volkskrant en Trouw. Alle kranten hebben in ieder geval een redelijk aantal artikelen over de discussie in de genoemde periode geschreven en hebben daarom elk een relevante inbreng. Ook is er bewust gekozen voor het analyseren van landelijke dagbladen, omdat deze worden gelezen door een breed en groot publiek en zich niet beperken tot slechts een regio, stad of dorp. In een onderzoek van Bakker & Scholten (2019) worden alle vijf de kranten genoemd. Hierbij worden De Telegraaf en Algemeen Dagblad beiden genoemd als ‘populaire kranten’ waarbij hun lezers worden omschreven als ‘een dwarsdoorsnede van de Nederlandse samenleving’. NRC Handelsblad, de Volkskrant en Trouw worden meer bestempeld als ‘kwaliteitskranten’, waarbij de lezers vaak hoogopgeleid zijn en behoren tot de hogere inkomens van de samenleving. Naast een overkoepelende blik op de discussie in het journalistieke discours, zullen de kranten binnen dit onderzoek onderling met elkaar worden vergeleken. Hierbij kan het mogelijk ook interessant zijn te kijken naar het verschil tussen de ‘populaire kranten’ aan de ene kant en de ‘kwaliteitskranten’ aan de andere kant.

Semetko & Valkenburg (2000) omschrijven de verschillen tussen de kranten nog iets uitgebreider. De Telegraaf is de meest gelezen krant van Nederland, gevolgd door het Algemeen Dagblad, de Volkskrant, NRC Handelsblad en als vijfde is er Trouw. In deze zelfde volgorde zijn deze kranten volgens hen ook te differentiëren van meer sensatienieuws aan de kant van De Telegraaf tot meer sober en serieus nieuws aan de kant van Trouw. Ook in dit onderzoek worden De Telegraaf en het Algemeen Dagblad genoemd als de meer populaire, sensatiegerichte kranten en de Volkskrant, Trouw en NRC Handelsblad als de serieuze kwaliteitskranten.

4.1.3 Corpus

Het corpus van relevante krantenartikelen uit bovengenoemde periode is samengesteld met behulp van de online nieuwsartikelen database Nexis Uni. Hierbij is gebruik gemaakt van een drietal zoektermen: Roofkunst, Koloniale cultuurgoederen en '(Nationaal beleidskader) koloniale collecties'. Roofkunst is de term, zoals ook blijkt uit het aantal 'hits' op Nexis Uni, die in het algemeen veel wordt gebruikt voor de museumstukken afkomstig uit de voormalige koloniën en buitgemaakte kunst in zijn algemeenheid. Hiertegenover staat de term 'koloniale cultuurgoederen'. Dit is de term die door het Nationaal Beleidskader Koloniale Collecties het meest wordt gebruikt in het adviesrapport, zoals besproken in het hoofdstuk Context. Deze term is neutraler en heeft nog geen waardeoordeel over de kunst. Als derde term is gekozen voor 'Nationaal Beleidskader Koloniale Collecties', de naam van de adviescommissie. Hiervoor is gekozen omdat de tijdsperiode van dit onderzoek is gebaseerd op de oprichting én het oordeel van deze adviescommissie. De haakjes bij Nationaal Beleidskader zijn daar omdat er ook is gezocht op deze term zonder deze twee woorden ervoor, omdat er soms ook naar het beleidskader wordt verwezen als 'Adviescommissie Koloniale Collecties'.

Tabel 1: Resultaten binnen Nexis Uni per zoekterm

Dagblad	Roofkunst	Koloniale cultuurgoederen	(Nationaal beleidskader) koloniale collecties
Algemeen Dagblad	25	0	2
De Telegraaf	12	3	3
NRC Handelsblad	22	1	3
De Volkskrant	12	0	3
Trouw	12	2	3
Totaal	83	6	14

Alle drie de zoektermen leverden overeenkomstige maar ook voor de zoekterm unieke resultaten op. Deze zoektermen leverden gezamenlijk 103 artikelen op. Tabel 1 geeft een overzicht van het aantal resultaten per zoekterm per dagblad. De dagbladen staan 'per soort krant' weergegeven in de tabel. In het Theoretisch kader hebben we kunnen zien dat Algemeen Dagblad en De Telegraaf worden gezien

als meer sensationele kranten en de overige drie kranten meer worden gezien als kwalitatief nieuws. Deze verdeling zal in de rest van dit onderzoek worden aangehouden.

Hiertussen zaten ook veel artikelen die niet direct met de discussie te maken hadden, of artikelen die betrekking hadden op roofkunst afkomstig uit een ander verleden. Hierbij kan worden gedacht aan de middeleeuwen, of Joodse roofkunst tijdens de Tweede Wereldoorlog. Ook zijn ingezonden brieven van lezers buiten beschouwing gelaten. De gekozen artikelen zijn uiteindelijk geselecteerd op een rechtstreeks verband met de discussie over de teruggave van koloniale roofkunst en / of een direct verband met de oprichting of het advies van de adviescommissie ‘Nationaal Beleidskader Koloniale Collecties’. Hieruit zijn uiteindelijk 41 relevante artikelen voortgekomen.

Tabel 2: Overzicht corpus na selectie

Dagblad	Aantal artikelen	Aantal woorden
Algemeen Dagblad	12	7140
De Telegraaf	8	4081
NRC Handelsblad	7	6848
Trouw	4	2541
De Volkskrant	8	6001
Totalen	39 artikelen	26.611

4.2 Analyse

Voor het onderzoeken van dit corpus zijn verschillende analyses uitgevoerd. Hieronder staat een overzicht van deze analyses en hoe deze zijn toegepast. Er zal gebruik worden gemaakt van mixed methods (Dörnyei, 2007), om een voller begrip te krijgen van de discussie die er is gevoerd. Een framinganalyse geeft een goed beeld van hetgeen er in de kranten wordt gezegd over het onderwerp en vanuit welke hoek ernaar wordt gekeken. Deze analyse zal gebruikt worden voor de deelvragen 3 en 4. Voor de beantwoording van deelvraag 2 is er een handmatige inhoudsanalyse uitgevoerd, waar er met kleurcodering is gekeken naar welke terugkerende onderwerpen er het meest voorkomend zijn in het voltallige corpus. Ook is er met een sentimentsanalyse gekeken naar het sentiment in het gehele corpus. De framinganalyse geeft antwoord *hoe* er wordt gesproken over het onderwerp en de inhoudsanalyse geeft een beter beeld *wat* er wordt besproken. De volgorde van dit onderzoek is gebaseerd op hoofdstuk 3 uit het onderzoeksrapport Denken aan Nederland (2019).

4.2.1 Handmatige inhoudsanalyse

Deelvraag 1 kan worden beantwoord met de overzichtstabellen 1 a-e die terug te vinden zijn in bijlage I. Voor de beantwoording van deelvraag 2 (“Welke focus wordt er in de landelijke dagbladen op roofkunst en koloniale cultuurgooederen gelegd en op welke manier wordt dit weergegeven?”) is er een handmatige inhoudsanalyse uitgevoerd.

Er is na het selecteren van de relevante artikelen gekozen voor het uitvoeren van een handmatige inhoudsanalyse, welke via kleurcodering zal worden uitgevoerd. Er is gekozen voor deze manier omdat menselijke codeurs, beter dan geautomatiseerde systemen, de nuances en diepere boodschappen in een tekst kunnen herkennen. Omdat de grootte van het corpus gering en de inhoud van de artikelen complex is, is dit de beste manier. Om de betrouwbaarheid te garanderen zal dezelfde tweede beoordelaar als bij de framinganalyse eenzelfde analyse ook op de artikelen uitvoeren. Gezamenlijk wordt er na de analyse gekeken naar hun beider analyses en daar waar deze niet overeenkomen, zal er na overleg worden besloten over de uiteindelijke codering van het artikel.

De codes zullen tot stand komen tijdens het bestuderen van de artikelen zelf, de codes zullen al lezend worden toegevoegd, aangepast, of wanneer blijkt dat een toegekende code toch niet vaker voorkomt, worden geschrapt. De vraag die de onderzoeker zich bij het coderen in het achterhoofd houdt is de volgende: *Waarover/ wat* wordt geschreven (thema's). *Hoe* er vervolgens over deze thema's wordt geschreven, wordt weer beantwoord via de framinganalyse. Tijdens het coderen zijn de volgende thema's naar voren gekomen:

Tabel 3: Thema's voor codering handmatige inhoudsanalyse

Themanummer	Thema
1	Belang van goede samenwerking
2	Adviescommissie
3	Problematisering term roofoorkunst
4	Voorbeelden roofoorkunstobjecten of koloniale cultuurgoederen
5	Opslagmogelijkheden/ onwelwillendheid musea / overheden herkomstlanden
6	Welwillendheid Nederland/ Nederlandse musea
7	Slavernij/ geweld/ emoties uit koloniale verleden
8	Argumenten voor teruggave buiten adviesrapport
9	Argumenten tegen teruggave buiten adviesrapport
10	Belang gedegen herkomstonderzoek

De manier waarop deze thema's zijn toegekend aan de artikelen vind je terug in bijlage IIIV.

4.2.2 Sentimentsanalyse

Om te kijken op welke manier er over deze thema's werd gesproken is er een sentimentsanalyse uitgevoerd in samenwerking met de tweede codeerder. De artikelen werden gezamenlijk gelezen en daarna moest er consensus worden bereikt over het feit of deze artikelen positief, negatief of neutraal waren over het overkoepelende onderwerp *teruggave van roofoorkunst en koloniale cultuurgoederen*. De uitvoering van bovenstaande analyses zijn terug te vinden in Bijlage IIIV van de bijlagen.

4.2.3 Framinganalyse

Voor het beantwoorden van de deelvraag 3 en 4 wordt een framinganalyse uitgevoerd gebaseerd op het onderzoek van Semetko & Valkenburg (2000). Dit onderzoek betreft een kwantitatieve contentanalyse naar de frames die worden gebruikt in Nederlandse krantenartikelen in de genoemde tijdsperiode. Hierbij is gebruik gemaakt van de generieke nieuwsframes zoals gepresenteerd in het theoretisch kader. Het herkennen van de frames is gedaan aan de hand van een kader aan vragen, welke met een 'ja' beantwoord dienden te worden voor het toekennen van dit frame aan het nieuwsartikel. Deze vragen zijn terug te vinden in bijlage II.

Deze vragen geven antwoord op het wel of niet aanwezig zijn van de volgende nieuwsframes binnen het artikel: Het conflictframe, het human interest frame, het economische frame, het moraliteitsframe en het verantwoordelijkheidsframe. Hieronder staan voor enkele frames al twee voorbeeldvragen weergegeven:

Voorbeeldvragen generieke verantwoordelijkheidsframe (Semetko & Valkenburg, 2000):

- *“Geef de tekst het idee dan een individu, groep, of instituut de verantwoordelijk is voor de kwestie?”*
- *“Geef de tekst het idee dat er onmiddellijke actie vereist is rond deze kwestie?”*

Voorbeeldvragen human interest frame (Semetko & Valkenburg, 2000):

- *“Geef de tekst een ‘menselijk’ voorbeeld of gezicht aan de kwestie?”*
- *“Geef de tekst een voorbeeld van hoe de kwestie effect heeft op een individu of een groep?”*

Of er ook naast de generieke frames ook issue specifieke frames relevant waren, moest blijken uit het onderzoek, omdat er een soortgelijk onderzoek naar dit onderwerp nog niet heeft plaatsgevonden. Hierdoor zullen de issue specifieke frames, wanneer relevant genoeg, worden meegenomen in het resultatenhoofdstuk van dit onderzoek.

4.2.1.2 Kwantificeren

De vragen die aan de frames toebehoren, zullen allen per artikel worden beantwoord met een 1 of een 0, waarbij de 1 staat voor 'deze vraag kan ik met een ja beantwoorden' en waarbij de 0 staat voor 'deze vraag kan ik met een nee beantwoorden'. Wanneer bijvoorbeeld bij het generieke verantwoordelijkheidsframe in een artikel vier van de vijf vragen met een ja worden beantwoord, komt dit frame 0.8 voor in dat betreffende artikel. Dit kan bekeken worden per artikel op zichzelf, maar ook voor het totaal aantal artikelen, door de uitkomsten bij elkaar op te tellen en weer door het aantal artikelen te delen. Ook kan er gekeken worden naar het voorkomen van een specifiek frame per dagblad, of naar de verschillen in het gebruik van frames tussen de verschillende dagbladen. Er is besloten dat er wordt gesproken van het voorkomen van een frame, wanneer deze in ieder geval voor meer dan de helft

(0.5) voorkomt. In het ‘invulschema framinganalyse’ in Bijlage III staat de manier waarop het kwantificeren van de gegevens heeft plaatsgevonden.

Om de betrouwbaarheid van het coderen te garanderen zal er gebruik worden gemaakt van een tweede codeerder voor een deel van de geselecteerde artikelen. De *intercoder reliability* zal hierbij tussen de 90% en 100% moeten liggen om de betrouwbaarheid van de toegepaste frames te garanderen. Hij of zij heeft de vragen op eenzelfde manier beantwoord als de eerste onderzoeker.

5 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd die zijn gevonden in de twee analyses die zijn uitgevoerd, namelijk de handmatige inhoudsanalyse en de framinganalyse. Deze analyses zijn toegepast op de 39 artikelen die het vooraf samengestelde corpus telt. De samenstelling van dit corpus is terug te vinden in hoofdstuk 4.

5.1 Prominentie en frequentie

In deze paragraaf wordt gekeken naar de prominentie en de frequentie van het voorkomen van het thema ‘roofkunst’ of koloniale cultuurgoederen in de vijf grootste Nederlandse dagbladen.

5.1.1 Aantallen

In totaal is het onderwerp, met de genoemde filters en tijdsperiode hierop toegepast, 39 keer voorgekomen in de Nederlandse dagbladen die mee zijn genomen in het onderzoek. De aantallen artikelen verschilden per dagblad van relatief veel artikelen tot relatief weinig artikelen, zoals te zien in tabel 2 in hoofdstuk 4.

5.1.2 Benamingen

De artikelen zijn gevonden door gebruik van de zoektermen ‘roofkunst’, ‘koloniale cultuurgoederen’ en ‘(Nationaal Beleidskader) Koloniale Collecties’. De argumentatie voor deze zoektermen is te vinden in hoofdstuk 4. Veruit de meeste *hits* voor artikelen vóór de selectie van artikelen die zijn opgenomen in het corpus waren afkomstig van de zoekterm ‘roofkunst’ (83), gevolgd door ‘(nationaal beleidskader) koloniale collecties’ (14) en de minste *hits* kwamen van de term ‘koloniale cultuurgoederen’ (6).

5.1.3 Positie

De positie van deze artikelen in de dagbladen is verschillend per dagblad. In de tabellen 1a-e in bijlage I zijn alle posities van de artikelen te vinden. Het ene dagblad heeft ervoor gekozen om veel aandacht aan het onderwerp te wijden middels web-artikelen, anderen weer enkel in de papieren krant. Algemeen Dagblad en De Telegraaf hebben gekozen voor veel web-artikelen. Ook opvallend is dat wanneer zij over het onderwerp berichtten in de papieren versie van de krant, dit meestal op een van de latere pagina’s van de krant was. Waarbij Algemeen Dagblad het onderwerp pas het laatst in de krant de aandacht geeft. NRC Handelsblad is de krant die het onderwerp het meest prominent de aandacht geeft in de papieren versie van de krant. Viermaal is het onderwerp terug te vinden op de voorpagina van de krant op verschillende dagen. Ook gebruiken zowel NRC Handelsblad als Trouw minder web-artikelen en voornamelijk papieren artikelen. In Trouw zijn de artikelen vroeg in de krant te vinden, bij de Volkskrant varieert dit van heel vroeg (pagina 4) tot vrij laat (pagina 19).

5.1.4 Data

Ook voor de data waarop de artikelen zijn gepubliceerd kan er gekeken worden naar de tabellen 1a-e in de bijlagen. Bijna alle dagbladen publiceerden voornamelijk over het onderwerp rond de bekendmaking van het adviesrapport van het Nationaal beleidskader Koloniale Collecties op 7 oktober 2020. De Volkskrant en Trouw zijn de enige twee dagbladen waarbij de helft van de artikelen niet op of rond deze datum zijn gepubliceerd. Hierbij moet wel vermeld worden dat Trouw slechts 4 artikelen heeft binnen het corpus.

5.2 Thema's

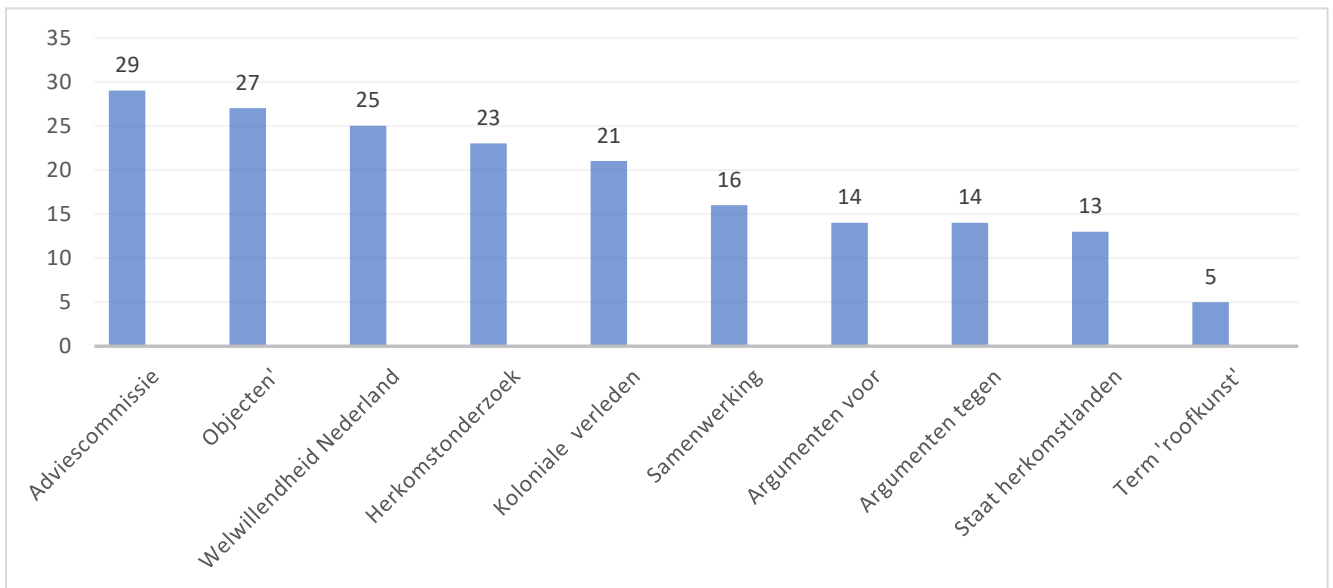
5.2.1 meest voorkomende thema's

Om vast te stellen welke thema's het meest prominent naar voren kwamen omtrent dit onderwerp in het samengestelde corpus is gebruik gemaakt van de handmatige inhoudsanalyse zoals beschreven in hoofdstuk 4. Er is gekeken naar het aantal artikelen waarin het thema voorkwam. Wanneer het thema voorkwam in het artikel werd dit artikel meegenomen als één waarde in het absolute aantal artikelen.

Deze thema's, zoals voorgesteld in paragraaf 4.3, worden hier gepresenteerd in volgorde van meest voorkomend naar minst voorkomend en kort toegelicht. De *adviescommissie* staat voor het advies en de bijbehorende commissie van het Nationaal Beleidskader Koloniale Collecties dat is gegeven op 7 oktober 2020. Met *objecten* wordt bedoeld dat er specifieke roofkunst of cultuurogoederen uit de collecties worden benoemd in de tekst. De *welwillendheid van Nederland* werd meegerekend wanneer de tekst aangaf dat de Nederlandse overheid of musea graag willen meewerken aan teruggave. Het *koloniale verleden* werd meegeteld wanneer specifieke wandaden of tekenen van geweld of emotie uit dit verleden werden meegenomen in de tekst. *Staat herkomstlanden* werd meegeteld wanneer de tekst een voorbeeld gaf van de slechte staat van musea of de onwelwillendheid van de herkomstlanden voor het teruggeven van kunst. *Het belang van herkomstonderzoek*, *Het belang van goede samenwerking* en *Argumenten voor en tegen* spreken voor zich.

Wanneer de kranten schreven over roofkunst of koloniale cultuurogoederen, werd er in 29 van de 39 (figuur 1) artikelen gesproken over de adviescommissie van het Nationaal Beleidskader Koloniale Collecties. Hierbij viel op dat de commissie niet alleen werd genoemd in de artikelen waarbij het advies van de commissie de rechtstreekse aanleiding was voor het schrijven van het artikel. Ook in de overige artikelen die aan het onderwerp waren verbonden werd de commissie veelal genoemd. De uitspraak van de commissie was of de leidraad van het artikel, of werd genoemd om een bepaald argument of standpunt kracht bij te zetten. Een typisch voorbeeld van deze benoemingen is te vinden in onderstaande quote. Vaak werd er ook een persoon rond het advies benoemd, zoals Lilian Goncalves of minister Van Engelshoven.

Wat niet van jou is moet je teruggeven. Zo zette Lilian Gonçalves-Ho Kang You, voorzitter van de Commissie Nationaal Beleidskader Koloniale Collecties, het advies om geroofde cultuurobjecten uit voormalige Nederlandse koloniën onvoorwaardelijk terug te geven kracht bij (Le Clercq, in de Volkskrant, 26 juni 2020).

Figuur 1: Aandacht in corpus voor thema's (in absolute aantallen artikelen)

Daarnaast werden er in 27 van de 39 artikelen voorbeelden gegeven van objecten die vielen in de categorie 'roofkunst' of koloniale cultuurobjecten. Meestal waren dit dezelfde voorbeelden als de voorbeelden die terug te vinden zijn in het adviesrapport van het Nationaal Beleidskader Koloniale Collecties.

Zo ligt in het Rijksmuseum in Amsterdam een diamant die ooit van de sultan van Banjarmasin was. Maar de Nederlanders hieven het sultanaat in het Indonesische Zuid-Kalimantan in 1859 op en stuurden de diamant naar Nederland. Huidig oordeel: roofkunst (Balkenende, in het Algemeen Dagblad, 7 oktober 2020).

Het thema dat op nummer drie staat wanneer wordt gekeken naar de frequentie van de thema's in de Nederlandse dagbladen omtrent het onderwerp is de welwillendheid van Nederland of Nederlandse musea om mee te werken aan teruggave van goederen wanneer het land van herkomst hierom vraagt. Veelal werd dit gedaan bij monde van museumdirecteuren van musea waarbij het bekend is dat er koloniale goederen in de collectie te vinden zijn. Vaak gaven zij aan dat een veranderde tijdsgeest en een ander perspectief op het verleden de reden is dat zij vinden dat zij graag meewerken aan restitutie van de goederen. Wel werd hierbij vaak aangegeven dat een gedegen herkomstonderzoek nodig is om te bepalen voor welke goederen dit wel en voor welke goederen dit niet geldt.

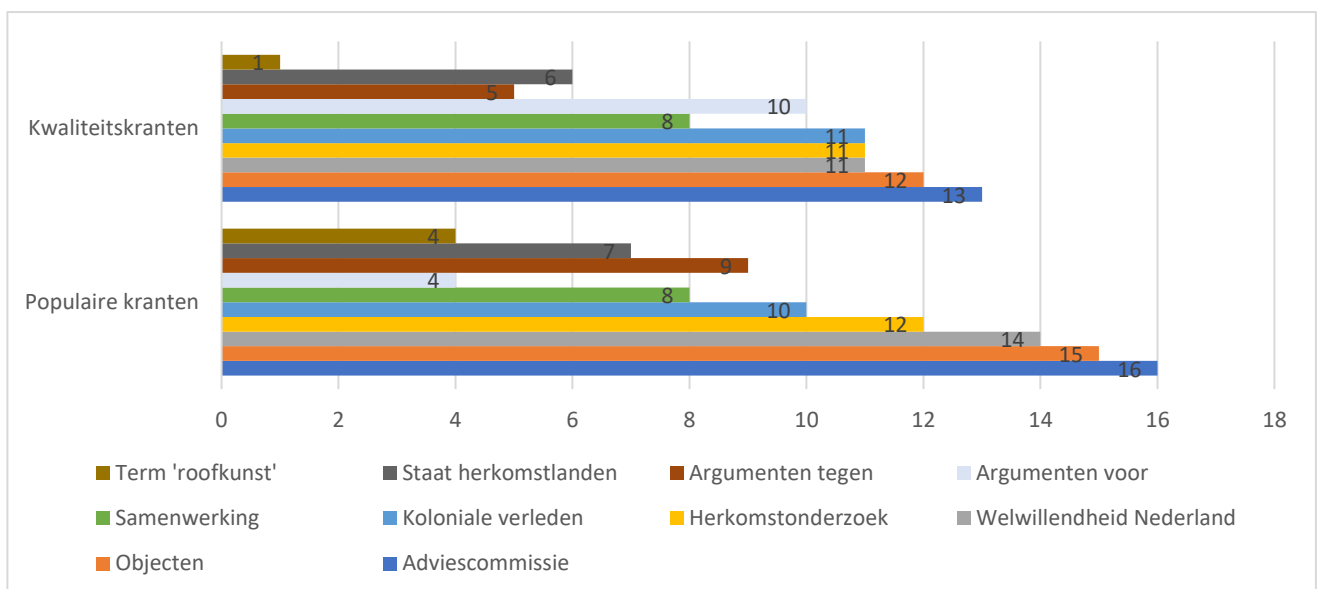
Museumdirecteur Stijn Schoonderwoerd zegt in een reactie dat hij de frustratie van de actievoerders begrijpt. Het Tropenmuseum erkent zijn eigen koloniale verleden en is voorstander van het

terugsturen van roofkunst, maar kan dit niet eigenhandig doen (Van Unen, in de Volkskrant, 11 september 2020).

Het thema ‘(belang van) herkomstonderzoek’ komt dan ook in 23 van de 39 artikelen voor. Deze veranderende tijdsgeest, of een andere blik op het koloniale verleden komt 23 keer voor binnen de 39 artikelen. Het voorkomen van dit thema varieerde van voorbeelden van gruwelijkheden die hebben plaatsgevonden in het verleden, naar beschrijvingen van hoe bepaalde voorwerpen waren ‘geroofd’, naar excuses of erkenning van bepaalde personen over ‘hetgeen er in het verleden heeft plaatsgevonden’. Het belang van goede samenwerking werd zestien keer benoemd binnen de 39 artikelen.

5.2.2 Verschillen per ‘soort’ dagblad

Binnen de tot nu toe genoemde thema’s is er geen noemenswaardig verschil te vinden in aantallen tussen de ‘populaire kranten’ (Algemeen Dagblad, De Telegraaf) en de ‘kwaliteitskranten’ (NRC Handelsblad, de Volkskrant, Trouw) zoals deze zijn verdeeld in paragraaf 4.1.2 in hoofdstuk 4. Zoals te zien in figuur 2 zijn er wel verschillen te vinden bij drie andere thema’s.

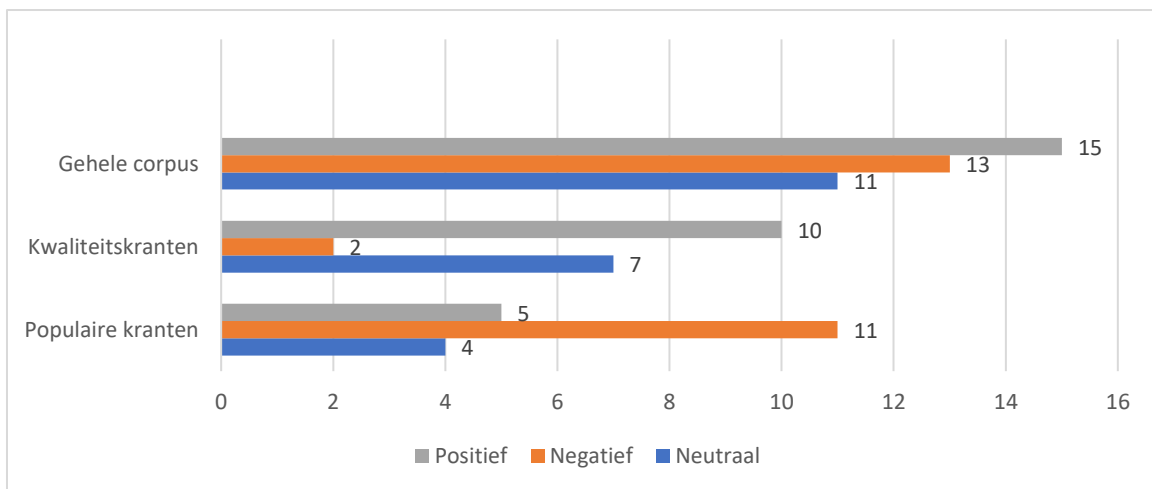
Figuur 2: Aandacht in corpus voor thema’s, naar type dagblad (in absolute aantallen artikelen)

Er is gekeken naar de thema’s ‘argumenten voor’ en ‘argumenten tegen’, waarbij argumenten rechtstreeks uit het adviesrapport van de commissie niet zijn meegeteld. Deze beide thema’s zijn veertien keer voorgekomen in de 39 artikelen (figuur 1). De verschillen hierin groot tussen de twee soorten kranten zijn echter groot (figuur 2). De populaire kranten noemen het thema ‘argumenten voor teruggave’ viermaal binnen hun totaal van 20 artikelen, de kwaliteitskranten doen dit tienmaal binnen een totaal van negentien artikelen. Kijkend naar de argumenten tegen, kan worden geconstateerd dat de populaire kranten negen keer het thema ‘argumenten tegen teruggave’ gebruiken in een totaal van 20 artikelen en de kwaliteitskranten dit vijfmaal doen in een totaal van negentien artikelen. Dit wordt bevestigd door de sentimentsanalyse die terug te vinden is in figuur 3. Hierin is te zien dat over het

gehele corpus het sentiment over teruggave het vaakst positief is in de artikelen (vijftien keer). Toch zijn tien van deze vijftien positieve artikelen afkomstig uit de kwaliteitskranten en slechts vijf uit de populaire kranten. Ook zie je dat het totale aantal negatieve artikelen (dertien keer) bijna in zijn geheel afkomstig is uit de populaire kranten (elf keer). Hierbij is er gekeken naar de argumenten voor en de argumenten tegen en de verhouding hiertussen. Was dit ongeveer gelijk, dan kreeg het artikel het label ‘Neutraal’.

Dat beeld heeft zo'n enorme culturele en religieuze waarde voor de mensen daar, dat het wel terug móést. Het belangrijkste is dat je dergelijke processen doorloopt met respect en eerbied voor de plek van oorsprong (Bossema, in de Volkskrant, 20 augustus 2020).

Ik begrijp niet waar dat vandaan komt. Aan wie moet je die objecten dan teruggeven, zei hij vorig jaar. We gaan het rapport bestuderen. Ik kan nu nog niet inhoudelijk reageren (Balkenende in Algemeen Dagblad, 7 oktober 2020).

Figuur 3: Voorkomend sentiment in artikelen gehele corpus

Ook het thema ‘problematiseren van de term roofkunst’ verschilt in frequentie tussen de soorten kranten. De kwaliteitskranten problematiseren de term eenmaal in een totaal van negentien artikelen, de populaire kranten doen dit viermaal in een totaal van 20 artikelen.

5.3 Framing

5.3.1 Generieke frames

Met de framinganalyse van Semetko & Valkenburg (2000) zoals beschreven in hoofdstuk 4 is vastgesteld welke frames er worden gebruikt binnen het vastgestelde corpus uit de vijf meest gelezen Nederlandse dagbladen. De framinganalyse geeft door middel van vragen een waarde tussen de 0 en de 1 van de mate waarop dat frame voorkomt in het betreffende artikel. Voor het voorkomen van een frame is er besloten dat deze waarde in ieder geval .5 moest zijn, om meegenomen te worden in het ‘voorkomen van het frame in het absolute aantal artikelen’.

Zoals te zien in tabel 3 zijn gemiddeld in het gehele corpus vier frames terug te vinden in het gehele corpus. Het verantwoordelijkheidsframe en het human interest frame kwamen in 25 van de 39 artikelen voor met een score van in ieder geval .5. Het conflictframe in 21 en het moraliteitsframe in 24 van de 39 artikelen. Het economisch frame ten slotte, kwam in slechts 4 van de 39 artikelen voor.

Tabel 3: Gemiddelde scores van de zichtbaarheid van de generieke frames van Semetko & Valkenburg (2000) in het gehele corpus

Frame	Voorkomen frame in absolute aantal artikelen	Gemiddelde voorkomen frame in totaal aantal artikelen
Verantwoordelijkheidsframe	25/39	.68
Human Interest Frame	25/39	.54
Conflictframe	21/39	.53
Moraliteitsframe	24/39	.55
Economisch Frame	4/39	.11

Het **verantwoordelijkheidsframe** scoort hierbij gemiddeld veruit het hoogst van alle frames. Gemiddeld kwam het frame met een score van .68 voor in het totaal aantal artikelen. Dit is een score van .13 meer dan het frame dat daarna het meest voorkomt en daarbij ook meteen het frame dat het grootste gat heeft met het daaropvolgende frame wanneer alleen de voorkomende frames worden meegenomen. In tabel 4 is terug te zien dat de ‘kwaliteitskranten’ het grootste aandeel hebben in dit frame. Het frame komt in Trouw het meest voor met een gemiddelde score van .7, gevolgd door de Volkskrant met .68 en vlak daarna NRC Handelsblad met .66. De populaire kranten gebruiken dit frame minder, waarbij Algemeen Dagblad het frame nog net ‘haalt’ met een score van .52 en waarbij het frame in De Telegraaf zelfs onder de vastgestelde score van .5 scoort.

Erken dat Nederlandse handelaren, kolonisten en bezetters zich schuldig hebben gemaakt aan uitbuiting, geweld, racisme en onderdrukking en toon de bereidheid om dit onrecht zoveel mogelijk te herstellen (Ribbens, in NRC Handelsblad, 8 oktober 2020).

Het **human interest frame** komt het meeste voor in Trouw en de Volkskrant (.7 en .65) en komt in iets mindere mate, maar wel voor in het Algemeen Dagblad (.52). Het frame komt in NRC Handelsblad (.48) en De Telegraaf (.43) minder dan .5 voor en deze kranten scoren binnen dit frame dus onder het toegekende gemiddelde. In deze kranten komt het frame gemiddeld niet voor. Vaak werd er verwezen naar specifieke voor- of tegenstanders zoals in onderstaande quote uit de Volkskrant:

De pan-Afrikaanse activist Mwazulu is de Robin Hood van het koloniale erfgoed. Woensdag stond hij in Parijs terecht voor diefstal van een Afrikaans beeld (de Volkskrant, 2020).

Het **conflict frame** komt net als het verantwoordelijkheidsframe voor in de kwaliteitskranten, maar niet in de populaire kranten. Met een score van .75, de hoogste score van alle frames per dagblad, komt dit frame gemiddeld veruit het meeste voor in de Volkskrant, gevolgd door NRC Handelsblad (.57) en Trouw (.50). Met scores van respectievelijk .48 en .38 komt het frame niet tot nauwelijks voor in Algemeen Dagblad en De Telegraaf.

Het is wel goed dat dit rapport er is. Al zullen er ongetwijfeld, in deze tijden van polarisatie, mensen zijn die daar anders over denken (n.b. in De Telegraaf, 8 oktober 2020).

Tabel 4: Scores van de zichtbaarheid van de generieke frames van Semetko & Valkenburg (2000) per dagblad

Dagblad	Verantwoordelijkheid	Human Interest	Conflict	Moraliteit	Economisch
<i>Algemeen Dagblad</i>	.52	.52	.48	.56	.11
<i>De Telegraaf</i>	.48	.43	.38	.33	0
<i>NRC Handelsblad</i>	.66	.48	.57	.71	.05
<i>Trouw</i>	.7	.70	.50	.50	.08
<i>De Volkskrant</i>	.68	.65	.75	.62	.29
<i>Totale corpus</i>	.68	.54	.53	.53	.11

Het **moraliteitsframe** komt voor in vier van de vijf dagbladen. Het meest komt dit frame voor in NRC Handelsblad met een score van .71. In de Volkskrant komt dit frame ook nog ruim boven het midden voor (.62). Algemeen Dagblad en Trouw scoren hier gelijkwaardige scores (.56 en .50) en in De Telegraaf komt het frame wederom niet voor met een score van slechts .33. Vaak ging het bij dit frame over de morele verplichting tot teruggave.

Kortom, juridische normen bestaan wel degelijk, al zijn ze zeker niet zaligmakend. Zolang we het maar eens zijn over het principe dat onrecht moet worden beantwoord met recht (Jurna, in NRC Handelsblad, 9 oktober 2020).

Het **economisch frame** ten slotte komt in alle vijf de meegenomen dagbladen niet voor.

Verdere dingen die opvallen binnen de framinganalyse is dat De Telegraaf als enige dagblad gemiddeld geen enkel frame meer dan .5 heeft gebruikt en dat de Volkskrant gemiddeld genomen het meest gebruik heeft gemaakt van de generieke frames.

5.3.2 Issue specifieke frames

De issue specifieke frames leverden ten slotte nog de onderstaande resultaten op. Ook bij deze twee frames ‘frame De Telegraaf niet en de Volkskrant het meest’. Op zowel het (post)-colonial frame als het social activism frame scoort de Volkskrant de hoogste score en De Telegraaf de laagste.

Tabel 5: Scores van zichtbaarheid van de issue specifieke frames per dagblad

Dagblad	(post) colonial frame	Social activism frame
<i>Algemeen Dagblad</i>	.36	.29
<i>De Telegraaf</i>	.28	.22
<i>NRC Handelsblad</i>	.68	.68
<i>Trouw</i>	.55	.31
<i>De Volkskrant</i>	.55	.50
<i>Totale corpus</i>	.47	.4

Het **post-colonial frame** werd veelal gebruikt door het benoemen van misstanden uit het verleden, waarbij de voormalige overheersing en de slavernij werden aangehaald. Hierbij scoort de Volkskrant de hoogste score en De Telegraaf het minst hoog. Opvallend is dat hier alle kwalitatieve kranten het frame wel toepassen en de populaire kranten niet. Gemiddeld genomen kwam het frame niet voor.

Zo pleit hij ook voor de teruggave van kunst, die plantagehouders in Suriname wisten te vergaren met hun enorme vermogens, die is verdiend uit de slavernij (Van Lagendonck, in NRC Handelsblad, 15 oktober 2020).

Het **social activism frame** kwam in bijna alle gevallen voor in artikelen waarin er werd gesproken over de groep ‘Helden van Toen’ die het Tropenmuseum bekladden met verf, of de Franse groep activisten Unité, Dignité, Courage onder leiding van Mwazulu Diyabanza Siwa, die Afrikaanse beelden stelen uit Westerse musea. Ook hier is een veel hogere score bij de kwaliteitskranten dan bij de populaire kranten op te merken. Dit had er voornamelijk mee te maken dat in de kwaliteitskranten de acties van bovenstaande groeperingen ook vaak werden aangehaald wanneer deze acties niet het hoofdonderwerp van het artikel waren.

6. Discussie

In dit hoofdstuk worden de resultaten van dit hoofdstuk bediscussieert in het licht van de eerder besproken theorie om beiden op deze manier met elkaar in verband te brengen. De discussie is ook vormgegeven in de volgorde zoals eerder gebruikt bij onder andere de deelvragen: Agenda-setting (1), priming (2), framing (3). Hoofdstuk 7 geeft uiteindelijk een overkoepelende conclusie die deze drie technieken overstijgt.

6.1 De selectieve agenda

Het onderwerp roofkunst en de mogelijke teruggave hiervan aan de herkomstlanden komt in de Nederlandse dagbladen relatief veel doch selectief voor. De zoekresultaten waren zoals terug te zien in de tabellen 1 en 2 ruimschoots aanwezig. Er wordt veel over gesproken in verschillende bewoordingen en zoektermen. Hierbij moet echter een kanttekening worden geplaatst.

Het overgrote deel van de artikelen over het onderwerp werden gepubliceerd rond de uitgave van de adviescommissie Koloniale collecties van de Raad van Cultuur onder leiding van minister Ingrid van Engelshoven op 7 oktober 2020 (tabel 1a-e, bijlage I). Daarnaast is er binnen de artikelen veel aandacht voor deze zelfde adviescommissie en het door hen opgestelde rapport (figuur 1). De discussie in de artikelen ging voornamelijk over de discussie die was ontstaan rond de uitkomst van de adviescommissie. Het was het meest voorkomende thema dat terugkeerde volgende de uitgevoerde handmatige inhoudsanalyse. Dit duidt op een selectieve agenda rond het onderwerp. Door de rest van het jaar werd er weinig tot niet over het onderwerp geschreven en was het dus niet interessant genoeg om hier bladzijden aan te wijden. Andere evenementen waarbij een lichte stijging van interesse te zien was waren de bekladding van het Tropenmuseum en de diefstal uit het Afrikamuseum in Berg & Dal, zoals beschreven in de actualiteitensectie in hoofdstuk 2, waarin de context rond het onderwerp wordt besproken.

Deze voorname interesse rond excessen rond het thema, zorgt wellicht voor bepaalde gedachten over het onderwerp bij het ontvangend publiek. Zoals Van Noije & Wennekers (2019) al beschreven in hoofdstuk 3 is de *accessibility* van een thema nogal van invloed op dit thema. De mate waarin een bepaald onderwerp frequenter of prominenter in het nieuws wordt gebracht bepaald of een persoon het belangrijk vindt over dit onderwerp een mening te vormen. Wanneer een persoon deze *accessibility* enkel heeft wanneer de adviescommissie bepaald dat de roofkunst terug moet, kan dit betekenen dat zijn mening ook wordt dat de roofkunst en culturele goederen terug zullen moeten naar het land van herkomst, ongeacht de status van het voorwerp. Wanneer iemand juist meer de krant leest ten tijde van de diefstal en de bekladding, zal deze persoon wellicht een meer negatieve houding hebben ten opzichte van de teruggave. Wanneer een bepaald thema vanuit een bepaalde invalshoek wordt benaderd, past de algemene tendens rond dit onderwerp zich hierop aan volgens de theorie van agenda setting.

De mogelijkheid voor nieuwsmedia om bepaalde onderwerpen binnen de publieke agenda belangrijk te maken, zoals al beschreven door McCombs & Stroud (2014) in hoofdstuk 2, wordt hierdoor slechts selectief gebruikt en staat enkel op de agenda rond bovengenoemde evenementen. Het gebrek aan aandacht voor het onderwerp in de rest van het jaar, geeft het publiek niet de mogelijkheid hier een eigen, doordachte mening over te vormen. Dit in combinatie met de complexiteit van het onderwerp kan wellicht weer zorgen tot grote verdeling rond het onderwerp binnen de samenleving.

6.2 ‘We willen zo graag’

Het thema ‘roofkunst’ en ‘koloniale cultuurgoederen’ en de teruggave hiervan kent vele terugkerende thema’s in de berichtgeving hierover in de vijf populairste dagbladen van Nederland. Deze thema’s lopen uiteen van de objecten waarover het daadwerkelijk gaat tot het (slavernij)verleden waarin deze objecten zijn meegenomen/ gekocht of buitgemaakt.

Logischerwijs, zoals te zien in figuur 1, zijn de twee meest voorkomende thema’s de objecten (de roofkunst en de koloniale cultuurgoederen waar het in het beginsel natuurlijk over gaat) en de adviescommissie, die op 7 oktober 2020 besloot dat al deze objecten terug moeten, wanneer de herkomstlanden hierom vragen, zonder hier verdere vragen of juridische procedures aan te verbinden. De commissie werd benoemd, geciteerd, geïnterviewd of aangehaald. In vrijwel alle artikelen was de commissie óf het hoofdonderwerp het lijdend voorwerp. Daarnaast werden dus ook de objecten, ofwel roofkunst ofwel koloniale cultuurgoederen veel genoemd. Hierbij wordt gedoeld op de specifieke beschrijving van deze objecten en niet de objecten als verzameling. Opvallend was dat hierbij vaak de objecten werden genoemd, die ook als voorbeelden werden gegeven in het adviesrapport van het Nationaal Beleidskader Koloniale Collecties. Wanneer wordt geschreven over roofkunst en de teruggave hiervan is het voor de hand liggend dat deze objecten worden genoemd. Ook ligt het voor de hand dat de adviescommissie, die de belangrijkste uitspraak rond deze roofkunst in de moderne tijd moet doen, vaak wordt aangehaald.

Opvallender zijn de thema’s die daar vlak achter kwamen, namelijk de welwillendheid van Nederland en het belang van goed herkomstonderzoek naar deze producten. Deze welwillendheid werd veel aangehaald bij monde van vele verschillende personen. Allereerst door de uitspraak van de commissie zelf, zij spraken van een ‘onvoorwaardelijke teruggave wanneer het land van herkomst daarom vraagt’. Naast deze adviescommissie werden ook andere personen veelvuldig aan het woord gelaten om aan te geven hoe welwillend zij of de organisatie waartoe zij behoren de goederen terug te brengen naar het land van herkomst en/of de rechtmatige eigenaar. In maar liefst zeventien artikelen komt de heer Stijn Schoonderwoerd, directeur van het Tropenmuseum in Amsterdam, aan het woord. Hierbij gebruiken de dagbladen een klein palet aan uitspraken van deze directeur variërend van ‘ik hoop dat dit advies zo snel mogelijk wordt omgezet in beleid’, naar ‘ik verwacht geen claims, maar het is enorm goed dat dit rapport er is’ tot ‘deze teruggave hoort bij een belangrijke verandering in de samenleving’. De verzameling

tegenstanders van teruggave die aan het woord worden gelaten zijn gevarieerder en er is niet echt 'één woordvoerder' voor deze groep. Deze welwillendheid van Nederland is zowel bij de populaire dagbladen (De Telegraaf, Algemeen Dagblad) als bij de kwaliteitsdagbladen (Trouw, de Volkskrant, NRC Handelsblad), zoals verdeeld in hoofdstuk 3, veel terug te vinden. De populaire kranten noemen het wel net iets vaker dan de kwaliteitskranten.

Deze 'onvoorwaardelijke welwillendheid' echter, wordt lichtelijk tegengesproken door enkele hierna veel voorkomende thema's. Zoals te zien in figuur 1 wordt het belang van goed herkomstonderzoek bijna net zo vaak genoemd als de welwillendheid van Nederland. Er wordt gezegd dat de objecten onvoorwaardelijk en zonder juridisch gesteggel terug moeten.

Daarom adviseert de commissie niet juridisch naar verzoeken tot teruggave te kijken, maar ethisch (N.b. in De Telegraaf, 8 oktober 2020).

Toch wordt het belang van goed herkomstonderzoek keer op keer aangehaald. Voordat een object teruggestuurd wordt, zal er eerst een langdurig, vaak onmogelijk onderzoek moeten plaatsvinden naar de herkomst van het object. Uit het adviesrapport is ook gebleken dat het overgrote deel van de musea met roofkunst in de collectie, geen goed beeld hebben van de herkomst van een deel van deze collectie. Wanneer de Surinaamse of Indonesische overheid dus zou aankloppen voor één van deze objecten, moet deze 'onvoorwaardelijke welwillendheid' dus wel even wachten op een gedegen herkomstonderzoek. Daarnaast wordt ook de 'staat van de herkomstlanden' vaak aangehaald. De musea en de overheid willen de stukken wel teruggeven, maar de musea in de herkomstlanden zijn vaak niet in staat deze stukken te conserveren. Het juiste klimaat ontbreekt, of de werknemers van de lokale musea hebben niet de adequate kennis om goed voor deze objecten te zorgen. Dit bemoeilijkt de teruggave.

Een derde opvallendheid naast deze welwillendheid tot teruggave, is dat uit de artikelen blijkt dat er vanuit de Indonesische en Surinaamse overheden ook geen enorm verlangen is tot de teruggave van producten. In een enkel geval willen zij graag een object terug, wanneer dit van grote symbolische waarde is voor de cultuur van het land. Veel objecten echter, zijn enkel gebruiksvoorwerpen die soms zelfs gemaakt zijn voor de uitwisseling met in dit geval Nederland.

Het lijkt er dus op dat de 'welwillendheid van Nederland' tot teruggave soms groter is dan het verlangen van de herkomstlanden om het daadwerkelijk terug te krijgen. Deze welwillendheid is dus een thema waarvan de dagbladen graag willen dat dit in de artikelen naar voren komt. In hoofdstuk 3 beschrijven Straubhaar et al. (2017) al het proces van priming, waarbij de berichtgeving van media stimuleert dat mensen die deze berichtgeving ontvangen de gedachten die ze uit deze berichtgeving halen aan het onderwerp koppelen. Deze gedachten worden vervolgens aan het nieuwsitem gekoppeld. Lezers van beide kranten zouden aan deze artikelen dus de gedachte kunnen overhouden van een welwillende overheid die graag alles in het werk stelt om deze objecten terug te krijgen. Maar, lijkt de tendens, er

zijn nou eenmaal wat beren op de weg. ‘We willen zo graag, maar het kan nou eenmaal niet’, lijkt in sommige gevallen de boodschap. Waar het publiek op dit gebied dezelfde gedachtestimulatie krijgt bij beide soorten nieuwsbladen, verandert dit bij de thema’s ‘argumenten voor teruggave’ en ‘argumenten tegen teruggave’. Hier is een aanzienlijk verschil te zien, waarbij de populaire kranten veel meer argumenten tegen teruggave en de kwaliteitskranten veel meer argumenten voor teruggave noemen. Als de theorie van Straubhaar et al. (2017) dus wordt aangehouden, kan worden gesteld dat de lezersgroepen van deze twee soorten dagbladen er contrasterende gedachten op nahouden over het al dan niet terugbrengen van deze goederen. Dit wordt onderstreept door de uitgevoerde sentimentsanalyse zoals terug te vinden in figuur 3. Over het algemeen zijn de kwaliteitskranten een stuk positiever over teruggave dan de populaire kranten.

6.3 Het discourse geframed

Deze tweespalt tussen de soorten kranten, komt ook terug wanneer gekeken wordt naar de manier waarop de discussie in de dagbladen is geframed. Wat als eerste opvalt is dat de kwaliteitskranten sowieso veel meer gebruik maken van frames dan de populaire kranten. De Telegraaf maakt in het corpus van dit onderzoek zelfs, zoals terug te zien in tabel 4 en 5, gebruik van geen enkel frame. Bij elk frame zijn zij het dagblad dat dit frame het minst toepast. Dit zagen we ook al in het onderzoek van Semetko & Valkenburg (2000) terug. De populaire kranten maken dus een stuk minder gebruik van framing dan de kwaliteitskranten. Waar priming en agenda setting vooral waren gebaseerd op de *accessibility* van het nieuws, weten we via Lecheler & Vreese (2011) in hoofdstuk 3 dat framing er meer voor zorgt dat individuen hun eigen overwegingen en kennis mogelijk heroverwegen en hun attitude over een bepaald onderwerp veranderen. Dit komt doordat de effecten van framing worden gebaseerd op de bewuste interpretatie op deze *accessible* (toegankelijke) nieuwsartikelen (SCR, 2019). De frames worden ingezet om bepaalde complexe zaken gemakkelijker te begrijpen te maken. Het onderwerp rond de teruggave van roofoverval is complex gebleken. De kwaliteitskranten hebben er dus meer behoefte aan dit onderwerp begrijpelijker te maken voor het publiek dan de populaire kranten.

Het frame dat vervolgens het meest wordt gebruikt is het generieke verantwoordelijkheidsframe. Zoals te zien in tabel 4 wordt dit frame dus door De Telegraaf niet (0.48) gebruikt en door Algemeen Dagblad maar net (0.52). Het NRC Handelsblad (0.66), Trouw (0.7) en de Volkskrant (0.68) maken van dit frame dan weer veelvuldig gebruik. Belangrijk is hierbij om te weten dat de verantwoordelijkheid bij dit frame door deze kranten dan bij de Nederlandse overheid werd gelegd. Door het koloniale verleden zijn zij verantwoordelijk voor het hierheen halen van deze objecten en zijn zij dus automatisch ook verantwoordelijk voor een goede afhandeling van de teruggave van deze objecten. De populaire kranten leggen deze verantwoordelijkheid dus een stuk minder bij Nederland. In paragraaf 6.2 werd ook al aangetoond dat de populaire kranten veel meer argumenten tegen aandragen tegen de teruggave van deze roofoverval dan de kwaliteitskranten en dat de kwaliteitskranten ook meer argumenten voor gaven

voor teruggave van roofoorkunst. De kwaliteitskranten framen de verantwoordelijkheid omtrent het vraagstuk dus veel meer in de richting van Nederland dan de populaire kranten. De populaire kranten houden de verantwoordelijkheid dus iets meer buiten beschouwing (Tabel 4), dragen vaker argumenten tegen teruggave aan (figuur 2) en het algehele sentiment over de teruggave van roofoorkunst is in de populaire kranten over het algemeen ook een stuk negatiever (figuur 3). Nederland is ‘not to blame’. Dit terwijl zij wel vaker dan de kwaliteitskranten de welwillendheid van Nederland aantonen. ‘We willen zo graag’.

Het lijkt er dus op dat de kwaliteitskranten iets meer ‘de hand in Nederlandse boezem steken’. De andere frames in tabel 4 laten dit zien. Ook hier wordt er door de kwaliteitskranten in de meeste gevallen meer gebruik gemaakt van framing dan bij de populaire kranten. Het moraliteitsframe wordt het meest gebruikt door de Volkskrant en NRC Handelsblad (0.62 & 0.71) gevolgd door Algemeen Dagblad (0.56) en Trouw (0.50). De Telegraaf gebruikt het frame wederom niet. Het moraliteitsframe geeft meestal bij monde van verschillende mensen aan dat teruggave ‘de enige juist beslissing is’ en dat Nederland vanuit het verleden verplicht is om op een ethische manier te denken over teruggave van de objecten. Hier geven de kwaliteitskranten ook meer dan de populaire kranten een menselijk gezicht aan door middel van het human interest frame, waarbij zij de verschillende voor- en tegenstanders van het debat een podium geven om zo de sentimenten in de discussie bloot te leggen. Vaak was dit een activist van Helden van Toen in Nederland of van Unité, Dignité, Courage in Frankrijk. Ook werden er soms personen uit de herkomstlanden aan het woord gelaten met bijvoorbeeld een eigen museum met een verhaal waarom zij vonden dat de kunst aan hen, en niet aan Nederland toebehoort.

De issue specifieke frames die door de onderzoeker zijn bedacht en toegepast laten ten slotte ook nog hetzelfde zien. Het (Post)-colonial frame komt in de kwaliteitskranten veelvuldig voor, in de populaire kranten eigenlijk niet. Dit frame gaf vaak voorbeelden van de duistere kant van de koloniale geschiedenis van Nederland met Suriname en Indonesië. Vaak aan de hand van voorbeelden uit het slavernijverleden of de onderdrukking van de herkomstlanden door Nederland in die tijd. Maar ook vaak door het aanhalen van neokolonialisme, waarmee wordt bedoeld dat Nederland bijvoorbeeld door nu nog steeds te willen bepalen of de musea in die landen wel goed genoeg zijn of door voor hen te bepalen wat er met hun objecten moet gebeuren, een onderdrukkende en koloniale houding heeft. Daarnaast wordt het social activism frame ook vaker toegepast door de kwaliteitskranten.

Het is mogelijk dat deze framing door de kwaliteitskranten wordt toegepast om het complexe verhaal rond kolonialisme en roofoorkunst begrijpelijker te maken. Het is een onderwerp met veel sentimenten bij de bevolkingsgroepen afkomstig uit de herkomstlanden, die voor sommige Nederlandse lezers lastig te begrijpen zijn. Door het framen van het onderwerp op een schuldbewuste en beeldende manier wordt er wellicht gezorgd voor meer begrip bij de gemiddelde lezer.

7. Conclusie

In dit hoofdstuk worden de deelvragen overstegen, en wordt concluderend een antwoord gegeven op de onderzoeksvraag. Ook geeft dit hoofdstuk de beperkingen van het onderzoek aan en doet het aanbevelingen voor mogelijk toekomstig vervolgonderzoek.

7.1 Beantwoording van de onderzoeksvraag

Dit onderzoek heeft door middel van een handmatige inhoudsanalyse en een framinganalyse onderzoek gedaan naar de inhoud van krantenartikelen in de vijf meest gelezen Nederlandse dagbladen rond het onderwerp van de teruggave van roofkunst of koloniale cultuurgoederen door Nederland aan de landen van herkomst. In dit onderzoek is geprobeerd om door middel van verschillende deelvragen antwoord te geven op de hoofdvraag:

“Hoe wordt er in het journalistieke discours geschreven over de in Nederland aanwezige koloniale roofkunst en cultuurgoederen in de vijf meest gelezen landelijke dagbladen?”

Al snel bleek dat wanneer er over koloniale roofkunst en cultuurgoederen werd gesproken, er werd gesproken over deze voorwerpen omtrent de mogelijke teruggave van deze objecten aan de herkomstlanden. In vrijwel alle artikelen was de teruggave van deze objecten, of de vraag of teruggave hiervan nodig was, de leidraad. Het onderzoek toonde voornamelijk aan dat het onderwerp selectief relevant is wanneer er iets omtrent deze kunst gebeurde. Belangrijkste aanleiding was het advies van het Nationaal Beleidskader Koloniale Collecties dat de roofkunst onvoorwaardelijk moest worden teruggegeven, wanneer de landen van herkomst hierom vroegen. Een andere reden om over het onderwerp te schrijven was wanneer er misdaden tegen instanties werden gepleegd, zoals de bekladding van het Tropenmuseum of de diefstal uit het Afrikamuseum in Berg & Dal.

Binnen het journalistieke discours werd er veel geschreven over het adviesrapport van de hierboven genoemde commissie. Dit ging veelal hand in hand met het benoemen van de welwillendheid van Nederland tot teruggave van deze goederen. Deze welwillendheid werd wel vaak tegengesproken door de vele argumenten voor de belemmering van deze teruggave. Hierbij kan worden gedacht aan het belang van goed herkomstonderzoek en de slechte staat van de musea van de ontvangende landen. Ook werd vaak benoemd dat de landen de objecten zelf vaak niet eens terug wouden. De boodschap leek te zijn ‘we willen zo graag, maar het lukt niet altijd’.

De belangrijkste vraag; *hoe* er wordt gesproken over de koloniale roofkunst en cultuurgoederen, is beantwoord met een framinganalyse. Hieruit is gebleken dat er verschillen zijn in de manier waarop de verschillende dagbladen hierover spreken. De kwaliteitskranten lijken de hand meer in eigen boezem te spreken en proberen meer begrip op te wekken voor de situatie door middel van het gebruik van frames als het generieke verantwoordelijkheidsframe, het generieke moraliteitsframe en het generieke human

interestframe. Hierbij leggen zij de verantwoordelijkheid bij Nederland en lijken zij de frames in te zetten om de lezer voorstander te laten zijn van de teruggave van deze kunst aan de herkomstlanden. Hierbij gebruiken zij een positiever sentiment met betrekking tot teruggave en dragen zij veel argumenten aan die teruggave in een positief daglicht stellen. Het sentiment bij de populaire kranten is vaker negatief en hier worden meer argumenten tegen de teruggave van deze objecten aangehaald. Ook wordt de discussie hier minder geframed in een rol voor Nederland als de verantwoordelijke.

Er is dus verdeeldheid in het journalistieke discourse, maar over één ding lijkt er wel consensus te bestaan. De kunst moet, wat Nederland betreft, in principe terug. Waarom en de manier waarop, zijn voer voor discussie.

7.2 Beperkingen en aanbevelingen

Het onderzoek geeft inzicht in de manier waarop er in het afgelopen jaar in de Nederlandse journalistiek is gesproken over het onderwerp, in vijf verschillende dagbladen die onder te verdelen zijn in twee verschillende soorten. Toch dienen er bij dit onderzoek enkele kanttekeningen geplaatst te worden.

Door het onderzoek uit te voeren in het jaar waarin de adviescommissie van het Nationaal Beleidskader Koloniale Collecties met het advies kwam, is het voordeel dat er veel over het onderwerp gezegd en geschreven wordt. Wat echter als nadeel kan worden gezien, is dat het onderwerp al vanuit een bepaalde invalshoek wordt belicht. Hierdoor is het logisch dat de dagbladen kiezen voor een benadering geschreven vanuit dit advies.

Daarnaast maakt de complexiteit van het onderwerp an sich het voor de onderzoeker lastig om objectieve issue specifieke frames te bedenken. Een onderwerp als kolonialisme heeft veel negatieve kanten, waardoor de onderzoeker snel geneigd is om in een negatieve vraagstelling te gedijen. Hierdoor wordt het frame wellicht al door een gekleurde bril bekeken en is objectiviteit niet meer beheersbaar. De complexiteit van het onderwerp zelf maakt dat er vele meningen over het onderwerp zijn, waardoor het goed zou zijn dat een toekomstig onderzoek uitgevoerd wordt door meer dan twee onderzoekers. De tweede onderzoeker binnen dit onderzoek heeft de validiteit en de betrouwbaarheid van het onderzoek deels kunnen waarborgen, maar een toekomstig onderzoek zou moeten worden uitgevoerd door een breder palet van onderzoekers. Hierbij kunnen onderzoekers worden ingezet afkomstig uit alle betrokken landen en niet alleen uit Nederland. Dit zorgt voor verschillende perspectieven. Nu bestaat het risico dat het onderzoek te veel is uitgevoerd vanuit het culturele perspectief van de onderzoeker. Ook zorgt een handmatig onderzoek door slechte twee onderzoekers er voor dat menselijk handelen heeft kunnen leiden tot misinterpretatie of onzuiverheden in de beoordeling.

Daarnaast zou een aanbeveling voor toekomstig onderzoek een discursieve analyse zijn naar de personen die de mogelijkheid krijgen om zichzelf binnen het discourse te uiten. Volgens Fetzer & Weizman (2019) is het van belang of er in bepaalde media over een onderwerp wordt gesproken door ‘ordinary’

or *'non-ordinary speakers'*. Hiermee wordt bedoeld op het aan het woord laten van experts, of vrij willekeurig gekozen mensen. Hierbij zou onderscheidt gemaakt kunnen worden tussen de sprekers die aan het woord komen die 'voor' teruggave zijn en sprekers die 'tegen' teruggave zijn. Breder nog dan dit zou een onderzoek naar *wat* er wordt gezegd in plaats van *hoe* interessant kunnen zijn in de vorm van een kritische discours analyse. Een kritische discours analyse laat in hogere mate zien wat er inhoudelijk door de verschillende sprekers wordt gezegd. De methode uit dit onderzoek laat de terugkerende thema's wel zien, maar een kritische discours analyse zou hierop nog veel dieper kunnen ingaan.

De wetenschappelijke relevantie voor dit onderzoek was om te kijken of de reputatie op het gebied van framing van de verschillende dagbladen kon worden bevestigd of ontkracht. Het zou voor toekomstig onderzoek interessant kunnen zijn om eenzelfde onderzoek uit te voeren rond een minder beladen thema zoals sport of iets dat meer vrolijkheid herbergt. De onderzoeker kan dan kijken of frames dan ook in eenzelfde mate door de dagbladen worden toegepast.

Een laatste aanbeveling voor vervolgonderzoek zou zijn om het onderzoek ook uit te voeren in andere Europese landen met een koloniaal verleden. Binnen de artikelen wordt bijvoorbeeld Frankrijk enkele keren aangehaald als een land dat kampt met eenzelfde kwestie. Een vergelijkend onderzoek tussen verschillende Westerse mogendheden brengt wellicht verschillen aan het licht die ook weer iets kunnen zeggen over de manier waarop er in het eigen journalistieke discourse over de onderwerpen wordt gesproken.

Referenties

- Bakker, P. & Scholten, O. (2019). *Communicatiekaart van Nederland. Overzicht van media en communicatie*. Boom.
- Ball-Rokeach, S.. & De Fleur, M. (1976). A Dependency Model of Mass-Media Effects. In: *Communication Research* (pp. 3-21). Sage Publications Inc.
- Bednarek, M. & Caple, H. (2013). *News Discourse*. (6). Continuum International Publishing Group.
- Cloin, C. (2020, 23 juni). Hernieuwde geschiedenis canon: Karel V eruit, Anton de Kom erin. [*Trouw internetartikel*]. Geraadpleegd van <https://www.trouw.nl/binnenland/hernieuwde-geschiedeniscanon-karel-v-eruit-anton-de-kom-erin~bd76ee3f/>
- Dearing, J. & Rogers, E. (1988). "Agenda-setting research: Where has it been, where is it going?". In: *Communication Yearbook 11*. (pp. 555–594). University of Southern California
- Entman, R. (1993). Framing: Towards Clarification of a Fractured Paradigm. In: *Journal of Communication* (pp. 51-58). Oxford University Press.
- Goddard, A. (2017). *Discourse: The basics*. (1). Taylor & Francis Group.
- Goffman, E. (1974). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Harper & Row.
- Guo, L., Vu, H. & McCombs, M. (2012). An expanded perspective on agenda-selling effects. Exploring the third level of agenda setting. In: *Revista de Comunicación*, (pp. 51-68). Universidad de Piura.
- Kruijt, M. (2020, 7 oktober). *Adviescommissie: Koloniaal roofgoed moet zonder beding terug naar land van herkomst*. Geraadpleegd van <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/adviescommissie-koloniaal-roofgoed-moet-zonder-beding-terug-naar-land-van-herkomst~baab380f/>
- Lecheler, S. & De Vreese, C. (2011). Getting real. The duration of framing effects. In: *Journal of Communication*. (pp. 959-983). Oxford University Press.
- McCombs, M. & Stroud, N. (2014). (Eds.) *"Psychology of Agenda-Setting Effects. Mapping the Paths of Information Processing"*. *Review of Communication Research*. University of Texas. doi:10.12840/issn.2255-4165.2014.02.01.003
- Van Noije, L. & Wennekers, A. (2019) Nederlandse identiteit in media. In Sociaal en Cultureel Planbureau (Red.), *Denkend aan Nederland*. (pp. 1-55). Sociaal en Cultureel Planbureau
- NOS. (2020, 15 maart). *Willem-Alexander biedt excuses aan voor geweld in Indonesië*. Geraadpleegd van <https://nos.nl/artikel/2326517-willem-alexander-biedt-excuses-aan-voor-nederlands-geweld-in-indonesie.html>
- Raad van Cultuur (2020). *Koloniale collecties en erkenning van onrecht*. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/10/07/koloniale-collecties-en-erkenning-van-onrecht>
- Raben, R. (2019). Epilogue. Colonial Distances: Dutch Intellectual Images of Global Trade and Conquest in the Colonial and Postcolonial Age. In: Koekoek, R. (Red.) *The Dutch Empire between Ideas and Practice, 1600–2000*. (pp. 205-232). Palgrave Macmillan.

Sanders, J. & Redeker, G. (1993). Linguistic perspective in short news stories. In: *Poetics* (22). pp. (69-87). Elsevier B.V.

Scheufele, D. & Tewksbury, D. (2007). Framing, Agenda Setting & Priming: The evolution of three media effects models. In: *Journal of Communication*. (pp. 9–20). Oxford University press.

Semetko, H. & Valkenburg, P. (2000). Framing European politics: a content analysis of press and television news. In: *Journal of communication*. (pp. 93-109). Oxford University Press.

Straubhaar, J. & LaRose, R. & Davenport, L. (2017). *Media now: Understanding Media, Culture, and Technology* (10). Cengage Learning.

Trouw. (2020, 1 juni). *Vijfduizend betogers op de dam bij protest tegen politiegeweld VS*. Geraadpleegd van <https://www.trouw.nl/buitenland/vijfduizend-betogers-op-de-dam-bij-protest-tegen-politiegeweld-vs~b74a5503/>

Weizman, E. & Fetzer, A. (2019). *The construction of 'ordinariness Across Media Genres*. John Benjamins.

Zucker, H. (1978). The variable nature of news media influence. In: B.D. Rubin (red.), *Communication yearbook*. (p. 225-245). Transaction Books.

Beeldverantwoording voorpagina

De Correspondent. (2018, 26 januari). Portretfoto Anton De Kom [foto]. Geraadpleegd van <https://decorrespondent.nl/7866/over-deze-surinaamse-held-hebben-we-het-te-weinig-in-nederland/3152526615018-841a1489>

Tropenmuseum. (z.d.). Diorama 'Slavendans' van Gerrit Schouten [illustratie]. Geraadpleegd van <https://www.tropenmuseum.nl/>

ANP. (2020, 10 maart). Excuses Willem-Alexander Indonesië [foto]. Geraadpleegd van <https://www.trouw.nl/nieuws/gemengde-reacties-op-excuses-koning~b1b2f3ab/>

Gertjan van Schoonhoven. (2020, 8 oktober). Overhandiging advies van commissie [foto]. Geraadpleegd van <https://www.ewmagazine.nl/opinie/opinie/2020/10/terecht-behoedzaam-advies-over-teruggave-koloniale-kunst-781286/>

Tropenmuseum. (z.d.). Hal Tropenmuseum [foto]. Geraadpleegd van <https://www.tropenmuseum.nl/nl/collectie-toegankelijk>

Van der Wal, S. (2020, 1 juni). Black Lives Matter protest op de Dam in Amsterdam [foto]. Geraadpleegd van <https://www.metronieuws.nl/in-het-nieuws/buitenland/2020/06/de-dam-loopt-vol-voor-blacklivesmatternl-protest/>

Bijlagen

Bijlage I – Corpustabellen

Tabel 1b: Artikelen Algemeen Dagblad

	<i>Titel</i>	<i>Auteur</i>	<i>Datum</i>	<i>Aantal woorden</i>	<i>Publicatietype</i>	<i>Pag.nr</i>
1	Tropenmuseum bekogeld met verfbommen door activisten	Olaf Heyblom	12 juni 2020	420	Web-artikel	-
2	Dit is de man die museum in Berg en Dal beroofde 'namens Afrika'	Guus Luijters	20 september 2020	788	Web-artikel	-
3	ZEEUWS GENOOTSCHAP: Geen koloniale roofkunst in onze collectie	Frank Balkenende	7 oktober 2020	743	Web-artikel	
4	Rijks en tropenmuseum kunnen zich vinden in rapport over teruggave roofkunst	n.b.	7 oktober 2020	353	Web-artikel	-
5	Teruggave wordt hele kunst	Hanneke Keultjes	8 oktober 2020	783	Nieuwsartikel	11
6	Wereldmuseum én gemeente: Roofkunst weer teruggeven	Angelique Mulders	8 oktober 2020	208	Nieuwsartikel + webartikel	7
7	Raak museum Bronbeek zijn geroofd kanon kwijt	Pim Roelofs	8 oktober 2020	484	Web-artikel	-
8	Gemeenteraad wil weten: Staat er roofkunst in Utrechtse musea	Peter van de Vusse	15 oktober 2020	301	Nieuwsartikel + webartikel	7
9	Van tiggertand tot bronzen meerval: Ook musea in Oost-Nederland bezitten koloniale objecten	Emiel Poelert	19 oktober 2020	844	Web-artikel	-
10	Alle roofkunst terug naar het land van herkomst? Zo zwart-wit ligt dat niet, vindt deze museumdirecteur	Freek Verhulst	23 oktober 2020	479	Web-artikel	-
11	Niemand heeft het kanon van Bronbeek nog opgeëist als oorlogsbuit: Indonesië terughoudend	Harry van der Ploeg	25 oktober 2020	757	Web-artikel	-
12	Gestolen is het niet: moet het diorama van Valckhof toch terug naar Suriname?	Anne Nijtmans	29 oktober 2020	974	Web-artikel	-

Tabel 1b: Artikelen De Telegraaf

	<i>Titel</i>	<i>Auteur</i>	<i>Datum</i>	<i>Aantal woorden</i>	<i>Publicatietype</i>	<i>Pag.nr</i>
1	'eerlijk gekocht'	Redactie	19 december 2019	632	Nieuwsartikel	10
2	Activisten vrijgelaten die roofkunst wilde weghalen uit museum	Redactie	14 september 2020	272	Web-artikel	-
3	Raad voor Cultuur: koloniale kunstcollecties moeten terug; Nederlandse musea gevuld met 'historisch onrecht'	Parlementaire redactie	7 oktober 2020	402	Web-artikel	-
4	Baas Tropenmuseum: Erkennen dat er onrecht heeft plaatsgevonden	Eline Verburg	7 oktober 2020	1099	Web-artikel	-
5	Roofkunst? Dankzij ons zijn deze objecten bewaard gebleven	Eline Verburg	7 oktober 2020	489	Web-artikel	-
6	Museum niet leeg: directeur voorziet geen gaten door teruggave kunstschaten	Eline Verburg	8 oktober 2020	759	Nieuwsartikel	13
7	Geef koloniale schatten terug	Eline Verburg	8 oktober 2020	159	Achtergrondverhaal	14
8	Dankzij ons juist bewaard	Redactie	8 oktober 2020	269	Opinie	13

Tabel 1c: Artikelen NRC Handelsblad

	<i>Titel</i>	<i>Auteur</i>	<i>Datum</i>	<i>Aantal woorden</i>	<i>Publicatietype</i>	<i>Pag.nr.</i>
1	Advies: koloniale roofkunst moet onvoorwaardelijk terug; Musea 'Alle geroofde koloniale kunst moet teruggegeven worden'	Arjen Ribbens	8 oktober 2020	693	Nieuwsartikel (voorpagina)	1
2	Deze kunst hoort hier niet in de musea: Suriname enthousiast over advies teruggave	Nina Jurna	9 oktober 2020	549	Nieuwsartikel (voorpagina)	1
3	Al te ruime teruggave van kunst wekt weerstand	Arjen Ribbens	10 oktober 2020	1521	Nieuwsartikel	26
4	Elke Afrikaan is rechtmatig eigenaar van roofkunst	Gert van Lagendonck	15 oktober 2020	1492	Nieuwsartikel (voorpagina)	1
5	Beantwoord onrecht met recht	Evelien Campfens	17 oktober 2020	1070	Opinie	1
6	Ook Nederland kan gestolen kunst terugvragen	Theo van Staalduive	19 oktober 2020	269	Opinie	17
7	Dekoloniseer het Molukse verhaal van trotsen verraad	Geronimo Matulesy	29 oktober 2020	1254	Nieuwsartikel / interview	18

Tabel 1d: Artikelen Trouw

	<i>Titel</i>	<i>Auteur</i>	<i>Publicatiedatum</i>	<i>Aantal woorden</i>	<i>Publicatietype</i>	<i>Pag.nr.</i>
1	De lang verloren gewaande kris is teruggekeerd	Eric Brassem	5 maart 2020	410	Nieuwsartikel	3
2	Het Afrika Museum begrijpt deze kunstrovers wel	Eric Brassem	12 september 2020	672	Nieuwsartikel	13
3	Musea weten niet precies wat er in de depots ligt	Harmen van Dijk	8 oktober 2020	536	Nieuwsartikel	8-9
4	Suriname moet eerst betere museumzalen zien te krijgen	Iwan Brawe	28 oktober 2020	923	Nieuwsartikel / interview	12-13

Tabel 1e: Artikelen De Volkskrant

	<i>Titel</i>	<i>Auteur</i>	<i>Datum</i>	<i>Aantal woorden</i>	<i>Publicatietype</i>	<i>Pag.nr.</i>
1	Helden van nooit koelen hun woede op koloniale figuren	Irene de Zwaan	13 juni 2020	488	Nieuwsartikel	4
2	Wat doen deze kunststukken nog in Nederland?	Arnout Le Clercq	29 juni 2020	1487	Nieuwsartikel	12-13
3	Laat musea koloniale roofkunst leasen – dit is een goede tijdelijke oplossing	Wim Bossema	20 augustus 2020	809	Web-artikel	-
4	Activisten nemen Congolees beeldje mee uit museum	David van Unen	11 september 2020	387	Web-artikel	-
5	Wij moeten betalen in jullie musea om ons eigen erfgoed te kunnen zien	Daan Kool	1 oktober 2020	859	Nieuwsartikel / rapportage	19
6	Musea staan achter advies van commissie	Ashwant Nadram	7 oktober 2020	595	Nieuwsartikel / interview	8
7	Musea staan achter advies teruggave koloniale roofkunst aan landen van herkomst – maar niet iedereen is het daarmee eens	Ashwant Nadram	8 oktober 2020	648	Web-artikel	-
8	In de koloniale contact was niet alles per definitie fout	Marcia Luyten	13 oktober 2020	728	Web-artikel	-

Bijlage II: Vragenlijst framinganalyse

Generieke verantwoordelijkheidsframe (Semetko & Valkenburg, 2000):

- 1- *“Geeft de tekst het idee dat overheids / museale / inmenging het probleem zou kunnen verlichten?”*
- 2- *“Geeft de tekst het idee dat (een deel van) de overheid / musea verantwoordelijk is voor het probleem?”*
- 3- *“Geeft de tekst mogelijke oplossingen voor de kwestie aan?”*
- 4- *“Geeft de tekst het idee dat een individu, groep, of instituut de verantwoordelijk is voor de kwestie?”*
- 5- *“Geeft de tekst het idee dat er onmiddellijke actie vereist is rond deze kwestie?”*

Generieke human interest frame (Semetko & Valkenburg, 2000):

- 1- *“Geeft de tekst een ‘menselijk’ voorbeeld of gezicht aan de kwestie?”*
- 2- *“Gebruikt het verhaal bijvoeglijke naamwoorden of persoonlijke vignetten die gevoelens van verontwaardiging, empathie-zorgzaamheid, sympathie of mededogen oproepen?”*
- 3- *“Geeft de tekst een voorbeeld van hoe de kwestie effect heeft op een individu of een groep?”*
- 4- *“Geeft de tekst voorbeelden van het privéleven van de betrokken personen of actoren?”*
- 5- *“Gebruikt de tekst visuele voorbeelden die gevoelens van verontwaardiging, empathie-zorgzaamheid, sympathie of mededogen oproepen?”*

Generieke conflict frame (Semetko & Valkenburg, 2000):

- 1- *“Geeft de tekst voorbeelden van meningsverschillen tussen partijen-individuen-groepen-landen?”*
- 2- *“Geeft de tekst voorbeelden van partijen-individuen-groepen-landen die elkaar iets verwijten?”*
- 3- *“Geeft de tekst twee of meer kanten van het verhaal weer?”*
- 4- *“Geeft de tekst winnaars en verliezers aan?”*

Generieke moraliteits frame (Semetko & Valkenburg, 2000):

- 1- *“Geeft de tekst een morele boodschap weer?”*
- 2- *“Geeft de tekst voorbeelden van moraliteit, god or andere religieuze grondbeginselen?”*
- 3- *“Geeft de tekst specifieke sociale voorschriften van hoe je je dient te gedragen?”*

Generieke economische frame (Semetko & Valkenburg, 2000):

- 1- *“Geeft de tekst voorbeelden van economische verliezen of winsten nu of in de toekomst?”*
- 2- *“Geeft de tekst een voorbeeld van kosten / mate van uitgaven gerelateerd aan de kwestie?”*
- 3- *“Geeft de tekst voorbeelden van de economische consequenties van het wel of niet aanpakken van de kwestie?”*

Issue specifieke (post)-colonial frame:

1. *“Refereert de tekst naar voorbeelden uit het slavernijverleden?”*
2. *“Refereert de tekst naar voorbeelden van de vroegere overheersing door Nederland van de herkomstlanden?”*
3. *“Refereert de tekst naar voorbeelden van neo-kolonialisme in de huidige situatie?”*
4. *“Geeft de tekst het idee dat Nederland iets heeft goed te maken ten opzichte van de herkomstlanden?”*
5. *“Geeft de tekst andere voorbeelden dan roofkunst waaruit blijkt dat zij Nederland het koloniale verleden kwalijk nemen?”*

Issue specifieke Social activism frame:

1. *“Geeft de tekst voorbeelden van groepen / individuen buiten overheidsinstanties die zich inzetten voor de teruggave van roofkunst / koloniale cultuurgoederen?”*
2. *“Geeft de tekst voorbeelden van acties ondernomen door groepen / individuen buiten de overheidsinstanties die zich inzetten voor de teruggave?”*
3. *“Geeft de tekst aan dat er meer groepen / individuen buiten overheidsinstanties zouden moeten zijn die zich voor deze zaak zouden moeten inzetten?”*
4. *“Er wordt een bepaald maatschappelijk doel als wenselijk gezien?”*

Bijlage III – Invulschema framinganalyse

Generieke frames:

		Invulschema framinganalyse																																																
		Algemeen Dagblad												De Telegraaf								NRC Handelsblad								Trouw				De Volkskrant																
		Artikel # ->																																																
Vraag		Zie voor bijhorende vraag de nummering in de vragenlijst in Bijlage II																																																
Verantwoordelijkheids frame	1	0	1	1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1
	2	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	1	1	1	0	0	1	1	1	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0
	3	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
	4	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	1	0	1	1	0	0	0	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0
	Gemiddelde		.2	.2	.8	.4	1	.4	.6	.2	.6	.6	.4	.8	.2	1	.8	.2	.2	0	.6	.8	.8	.2	.8	.8	.6	1	.4	1	.2	.8	.8	.8	.6	.6	.6	.6	.6	.8	1	.4	.6							
Human Interest Frame	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
	2	1	1	1	0	0	0	1	1	1	0	1	1	0	0	1	1	1	0	1	1	0	1	1	0	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
	3	1	0	0	0	1	0	1	1	1	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
	4	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	
	Gemiddelde		.8	.4	.6	0	.4	.2	.8	.6	.6	.6	.8	.4	.2	0	.8	.2	.6	.2	.6	.8	0	.4	.6	.8	.2	.6	.8	.8	.6	.8	.6	.4	1	.8	.6	.4	1	.8	.6	.4	.6	.8	.6					
Conflict Frame	1	1	0	1	1	0	1	1	0	0	1	1	0	0	1	1	0	1	1	1	0	1	1	0	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
	2	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
	3	1	0	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	0	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
	4	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Gemiddelde		.75	.25	.5	.25	.25	.5	1	.25	.25	0	1	.75	.25	0	.75	.25	.25	.75	.5	.25	0	.5	.75	.75	.5	.75	.25	.75	.75	.25	.25	1	1	.75	.75	1	1	.75	.75	1	.25	.5	.75					
Moraliteit Frame	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
	2	0	1	1	1	0	1	0	0	1	1	1	0	0	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
	3	0	1	1	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	
Gemiddelde		0	1	1	.66	.66	1	0	.33	1	.33	.33	.33	0	.66	0	.33	0	.33	.66	.66	1	.66	.66	.66	.66	.66	.66	1	.33	0	.66	.66	.33	.66	.66	.66	.66	.66	.66	.66	.66	.66	.66	.66	.66	.66	.33		
Economische frame	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	3	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
Gemiddelde		0	0	.33	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	.66		

Issue specifieke frames:

		Invulschema framinganalyse (issue specifieke frames)																																																
		Algemeen Dagblad												De Telegraaf								NRC Handelsblad								Trouw				De Volkskrant																
		Artikel # ->																																																
Vraag		Zie voor bijhorende vraag de nummering in de vragenlijst in Bijlage II																																																
(post-)colonial frame	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	2	1	0	1	1	0	1	1	0	1	0	1	1	0	0	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	3	1	0	1	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	4	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Gemiddelde		.4	0	.4	.2	.4	.2	.6	.2	.4	.2	.8	.6	.2	0	.4	.4	.2	0	.6	.4	.6	.4	.8	1	.2	.8	1	.8	.4	.6	.6	.4	.8	.8	.6	.2	.4	.6	.6									
Social Activism frame	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
	2	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	4	1	0	1	0	1	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Gemiddelde		.75	0	.5	0	.25	.25	.5	0	0	.75	.5	0	.25	.25	0	0	.5	.25	.5	.25	.5	1	.75	.5	1	.75	.5	.75	.5	.75	.5	.75	.5	.75	.5	.75	.5	.75	.5	.75	.5	.75	.5	.75	.5	.75			

Bijlage IIIV – Invulschema's voor thema's: Handmatige inhoudsanalyse

Thema analyse

Invulschema handmatige inhoudsanalyse																																	Totaal											
Thema	Artikel # ->	Algemeen Dagblad												De Telegraaf								NRC Handelsblad							Trouw				De Volkskrant											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	1	2	3	4	5	6	7	8				
Samenwerking			x		X		X		X						x	x					X	x	X							x	x	X	x			X				X	X	16		
Adviescommissie		X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X				X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X			X				X	X	x	29
Term Roofkunst		X					X									X					X								X													5		
roofkunstobjecten		X	X	X		X	X	X	X	X	X		X			X					X	X							X	X	X	X	X	X	X			X	x			X	X	27
Slechte staat		X		X				X		X			X					x			X								X	X							x			x	x	X	13	
Welwillendheid NL			X	X	x	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X					X	X	X				x	X							X	X	X	X	X	X	X	X	X	25
Koloniale verleden		X					X		X	X		x			X	X	X				X	X	X				X	X	X	X	X	X	X	X	X			X	x			x	21	
Argumenten voor							x	x			X										X							x	x	X			X	X	X			X	X	X	X		14	
Argumenten tegen		X					X	x		x			X			X	X				X	X					X	X	X	X	X	X	X	X	X	X			X			X	14	
Herkomstonderzoek			x	X	X	x	X		X	X				x	X	X					X	X					X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	23	

Sentimentsanalyse

Invulschema handmatige inhoudsanalyse																																	Totaal									
+ = positief over teruggave - = negatief over teruggave X = neutraal over teruggave	Artikel # ->	Algemeen Dagblad												De Telegraaf								NRC Handelsblad							Trouw				De Volkskrant									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	1	2	3	4	5	6	7	8		
Sentiment		-	-	-	+	+	X	-	-	-	-	X	-	-	+	+	-	-	X	+	X	+	-	+	+	+	+	X	X	+	+	+	X	X	X	+	+	-	+	X	X	+ = 15 - = 13 X = 11